

Reg. nr. 1214
Hunedoara-Dez

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARA

pag. 31
MARCEL BRESLAȘU
Cîntece de lume

pag. 3-4-5:
IOAN GRIGORESCU
Pictorul

Anul XI Nr. 11 (521) Joi 12 martie 1964

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA POPULARA ROMANA

8 pagini 50 bani



Constituirea Comitetului național pentru organizarea comemorării a 75 de ani de la moartea lui Mihail Eminescu

În vederea comemorării a 75 de ani de la moartea marelui poet Mihail Eminescu, clasic al literaturii române, Consiliul de Miniștri a aprobat, printr-o hotărâre, instituirea unui Comitet național și un plan de măsuri privind organizarea acestei comemorări.

Martii a avut loc la Casa Scriitorilor din Capitală ședința de constituire a Comitetului național pentru organizarea comemorării a 75 de ani de la moartea lui Mihail Eminescu.

Din comitet fac parte acad. Tudor Arghezi, președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor, acad. Ștefan Bălan, ministrul învățămîntului, Alexandru Balaci, prorector al Universității București, acad. Mihail Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor, Demostene Botez, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Ion Brad, scriitor, Otilia Cazimir, scriitoare, acad. George Călinescu, directorul Institutului de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R., acad. Emil Condurachi, directorul Institutului de arheologie al Academiei R.P.R., Constanța Crăciun, președinta Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Alexandru Dima, profesor universitar, Ion Dumitrescu, președintele Uniunii Compozitorilor, acad. Victor Eftimiu, scriitor, Nestor Ighar, președintele Uniunii Ziaristiilor, Dumitru Ignea, scriitor, acad. Iorgu Iordan, vicepreședinte al Academiei R.P.R., George Ivașcu, directorul revistei „Contemporanul”, acad. Ion Jalea, președintele Uniunii Artiștilor Plastici, Alexandru Jelebanu, scriitor, acad. Mihail Jora, compozitor, Kovács György, scriitor, Létay Lajos, scriitor, George Ma-

covescu, profesor universitar, acad. D. Panaitescu Perpessicius, directorul Muzeului literaturii române, Ion Pas, președintele Comitetului de Radiodifuziune și Televiziune, acad. Mihail Ralea, președintele Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea, Aurel Rău, scriitor, Alfred Margul Sperber, scriitor, acad. Zaharia Slancu, scriitor, Ștefan Ștefan, scriitor, Andrei Vela, director general al Agerpres, acad. Tudor Vianu, secretar general al Comisiei Naționale a R.P. Române pentru U.N.E.S.C.O.

Hotărârea Consiliului de Miniștri prevede ca Uniunea Scriitorilor să organizeze în colaborare cu alte instituții culturale, între 5 și 15 iunie, „Zilele Mihail Eminescu”, în cadrul cărora se vor desfășura acțiuni menite să contribuie la adâncirea cunoașterii și studiului operei lui Mihail Eminescu, la răspîndirea ei în străinătate. Cu acest prilej vor avea loc sesiunea festivă comună a Academiei R.P. Române și Uniunii Scriitorilor; deschiderea expoziției „Eminescu” la Muzeul literaturii române; premiera piesei „Eminescu” de Mircea Ștefănescu la Teatrul Național „I.L. Caragiale”; simpozioane urmate de programe artistice în Capitală și în principalele orașe din țară, în cadrul cărora vor conferența personalități ale vieții noastre literar-culturale; în întreprinderi, instituții, școli, case de cultură, cluburi și cămine culturale vor fi organizate conferințe pe tema „Mihail Eminescu — luceafărul poeziei românești”. În universități muncitorești și populare vor avea loc expuneri despre viața și opera lui Mihail Eminescu; Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor va emite o serie de mărci poștale „Eminescu”; se vor edita mai multe volume cuprinzînd operele de bază ale poetului, precum și studii de critică și istorie literară privind creația eminesciană.

COSTANTIN BARASCHI
„Eminescu” (detaliu)

TUDOR ARGHEZI

Întoarcerea la Brazdă

Pămînt al țării mele și al meu
Nu m-ai uitat? E pasul meu. Sint eu,
Cea mai nevrednică adresă de plugar.
Primește-mă, prea bunule, în brațe, la hotar.

Am hoinărit pînă la Marea mare
Peste mai multe rînduri de hotare,
Cu fluierul, cu cîinele-asmușit,
În briu și cu tovarășul cujițit.
C-am învățat din vreme, de la tata
Să-l sufăr fără teacă și de luptă gata.

Am tras și eu în tine o brazdă, nu degeaba.
Mă asuprea nevoia, mă-nghesuise graba
Am pus altoaie-n spin și mărăcina.
Primește-mă, Pămîntule, cu bine.

Fusei un pom hoinar în lumea toată
Cu poamele moi rumene cîte o dată,
Simțindu-le din ramuri cum se coc
Și-nținerit dar trist de-atîț noroc.
Mai ridicat cu poamele-n lumină,
Copacul mă durea din rădăcină,
Căci scinteiat de stele streine,
Pămîntule de-acasă, ea rămăsese-n tine.

București 9 martie 1964

Amintiri despre LIVIU REBREANU



scara, l-am explicat scopul vizitei mele. Mă poști în trăsura de piață care îl aștepta, în poartă, ca să-l ducă la gard. Am urcat lîngă el cu sîială, dar de îndată ce birja porni mi-am ridicat capul ca să văd bine toată lumea pe cine însoțeam.

În aprilie 1940, pe scena Teatrului Național din Cluj, cițiva scriitori din Capitală — în frunte cu Mihail Sadoveanu, Demostene Botez și Ion Minulescu — au organizat o șezătoare literară. Printre ei se afla și Liviu Rebreanu. El își delocăta ascultătorii cu o povestire despre Păcală și Tîndală, cîțeta îi spusese „fragmenți”.

Povestirea plăcu, fiind răsplătită cu aplauze îndelungi, deși Rebreanu o citise monotone, fîră să încerce a timbra dialogurile ei numeroase. Uneori răgușea; atunci bea cîteva înghițituri de apă din paharul aflat în fața sa, își dregea glasul și stergea cu o timiditate naturală lentilele ochelarilor în ramă neagră, reluînd lectura netulburat, de parcă ar fi fost singur. Nu vădea nici o intenție de a fi pe placul ascultătorilor săi; singura lui preocupare părea aceea de a înțelege el însuși cît mai bine ceea ce scrisese. Sădea într-un fotoliu din recuzita teatrului. O suviță din frumosii-i păr de un alb-argintiu îi cădea pe frunte; la răstimpuri ducea mina s-o potrivească pe simplă, dar suvița se întorcea rebellă pe fruntea mai mult lată decît înaltă. Îmbătrînise în cei zece ani de cînd nu-l văzusem, însă suvița aceea imprumuta obrazului meu un fior de lumină tinădă.

Mai era ceva tinăr în făptura lui Liviu Rebreanu: mințile. Mari și voinice, făcute mai curînd pentru coada securii sau dalta pietrarilor decît pentru condei, mințile acestea aveau un neastîmpăr copilăresc. Cu ajutorul lor exprima scriitorul ceea ce, la lectura povestirii sale, glasul

George SBRICEA
(Continuare în pagina 7)

Literatură și continuitate

AL. PHILIPPIDE

În societatea socialistă cultura se dezvoltă păstrînd mereu legătura cu tot ce este sănătos, fecund și trăinic în trecut. Literatura urmează și ea aceeași cale de dezvoltare. Iată de ce, la noi, astăzi, punerea în valoare a moștenirii literare este o preocupare permanentă a istoriei și a criticii literare, editurile noastre sprijinînd această acțiune prin publicarea în chip larg și substanțial a scriitorilor noștri clasici, precum și a scriitorilor din generațiile imediat anterioare celei de azi și care și-au început activitatea acum cîteva decenii.

Alături și concomitent cu această valorificare a creației literare a trecutului, precum și a creației scriitorilor ajunși la maturitate, statul nostru socialist depune o susținută acțiune de stimulare și de încurajare a talentelelor tinere, acordînd începătorilor în

literatură un sprijin larg și organizat de care, alături, în regimul capitalist, nici pe departe nu putea fi vorba.

Acastă acțiune, consacrată pe de o parte valorilor existente și pe de altă parte valorilor pe cale de formare, nu se poate concepe, bineînțeles, fără o legătură permanentă și strînsă între scriitorii mai în vîrstă și scriitorii tineri. Acastă legătură este neapărat necesară și trebuie întărită mereu.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în cuvîntarea sa de la 15 februarie, la Conferința Organizației de partid a orașului București, a subliniat acest lucru și a precizat totodată și natura acestei legături: „Scriitorii noștri consacrați, a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au misiunea de a pregăti schimbul de miine

al literaturii, de a forma pe cel ce vor continua și îmbogăți truda lor”. Se asigură în felul acesta o continuitate a muncii literare de la o generație la alta și legătura armonioasă între scriitorii cu experiențe de creație diferite.

În aceste condiții, antagonismul dintre generații nu mai poate exista. De altfel, adevărul este că acest antagonism n-a existat nicodată în chip real; el a fost întodeauna creat în chip artificial de cîrcotașii literari, indivizi de cele mai multe ori fără talent dar bine dotați cu spirit de vrajbă și de intrișă, provocatori de senzațional iefim și de polemici fără fond. Asemenea oameni credeau că se vor ridica mai repede decît își vor împoșca cu noroi înaintașii. Nu e o carte de belefistică. Tabele, grafice, formule împănate cu copios text. Cîțrele abundă, ca într-un manual de matematică. Se întîlnează: Înțelegerea la cold a cuploarelor Marlin de mare capacitate. Aș spune că e un roman concentrat. Depinde, doar, să știi să-l citești. Mergînd pe urmele unor „șarje de conștiință

tici oficiale a regimurilor trecute care aveau tot interesul să promoveze diversitatea, activismul, scandalul pseudoliterar, urmîrind astfel să creeze o atmosferă tulbură la adăpostul căreia să-și poată realiza interesele meschine.

În atmosfera sănătoasă a vieții literare socialiste, asemenea stări de lucruri nu se mai pot ivi. Aceasta este consecința firească a unei politici dușă de astă dată de pe poziții cu totul opuse, de pe pozițiile sănătoase pe care le promovează partidul clasei muncitorești, în grija sa de a valorifica toate energiile, de a înlesni transmiterea experienței de la o generație la alta. Politica înțeleaptă a partidului încurajează astfel o literatură cu adevărat legată de popor, de realitățile și de aspirațiile acestuia. Unitatea generațiilor scriitoricești se

sprijină tocmai pe această orientare, într-o atmosferă în care se investește și prosperează spiritul de înnoire. Înnoirea nu se face cu temei decît pornind de la valorile existente. Din nimic nu se poate crea nimic. Înnoirea exclude prin însăși firea ei tăgăduirea valorilor trecutului.

Solidaritatea scriitorilor fără deosebire de vîrstă și păstrîndu-și fiecare stilul și personalitatea proprie este exprimată lapidar de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea din care am mai citat:

„În anii puterii populare, maestrilor cuvîntului, celor aparținînd generației căreia numele lui Sadoveanu și Arghezi i-au dat o deosebită strălucire, cit și generației care a intrat

(Continuare în pagina 7)

CHEIA UNUI ROMAN

OAMENII
PATRIEI NOASTRE

VICTOR VÎNTU

„Hunedoara, cu marile și modernele ei agregate, atrage ca un puternic magnet pe scriitorii și artiștii. Fascinația — dacă-i pot spune așa — are întrucîtva temel. Hunedoara dă nu numai cele mai mari șarje de oțel rominesc, dar și „șarje” de înaltă conștiință muncitorească. Cu cițiva scriitori m-am împrietelit: le cunosc lucrările scrise despre Hunedoara sau despre oțelarul Ștefan Tripsa. Vrînd nevrînd, am fost nevoit să mă pricep nițel la literatură ca să pot răspunde autorului, direct sau mai pe ocolite, dacă mi-a plăcut sau nu cun a succedînd. Dar, din nefericire, cu tot acest adevărat pelerinaj scriitoricesc la Hunedoara, nu mi-am fost prea mult solicitat părerile, pentru simplul motiv că romanul Hunedoarei socialiste se ambiționează parcă să-și întîrzie apariția. Bănuî că această întîrziere se datorește în mare măsură și documentării turistice a unor scriitori. Să mă explic: scriitorul vine la Hunedoara, furnalele îl ulmesc, laminoarele îl incită, cocșerile îl entuziasmează, blumîngurile îl extaziază. Și astfel, din urmărire în incîntare, și din entuziasm în extaz, el trece prin Hunedoara fără a-i cunoaște istoria frămîntată, care este în primul rînd a oamenilor, a constructorilor ei”. Rîndurile acestea dintr-un amplu articol apărut într-o revistă literară, aparțin celui mai tinăr Erou al Muncii Socialiste, Ștefan Tripsa. Era de așteptat ca ele să li atras atenția criticii, mai ales că schitează cîteva răspun-ri într-o chestiune majoră a creației literare: conflict și viață. Așa incit, plăcuta sarcină de a investiga ideile lui Tripsa, în raportul lor cu realitatea, revine

uneltor mai temerare ale reportajului... Mult așteptatul roman se ambiționează într-adevăr să întîrzie, din motivele prea bine schitate mai sus. Extazul turistic creează deșarta ambiție de a cuprinde totul, firește într-o viziune exterioară. Solicitările în atatea direcții la care e supusă busola cunoașterii artistice, într-un cîmp magnetic de complexitate materială și umană a Hunedoarei, fac ca acul busolei să nu se poată fixa asupra unor caractere memorabile. Cheia romanului — după Tripsa — s-ar găsi tocmai în analiza mai restrînsă a plan exterior, și mai aplicată la „microstructura” șarjelor — cum le numește el — de înaltă conștiință muncitorească; cheie de aur, așa adăuga, ofîrta de șarjele lui Tripsa însuși.

Păstrez în bibliotecă o carte asupra căreia am revenit în cîteva rînduri. Încă înainte de a fi fost scrisă, pe cînd nu exista decît în intenția autorului ei, am urmărit-o cu interes, cunoscînd cîteva crîmpeie din materialul de viață ce-și căuta, anevoie, tiparul capitolelor. După ce a fost scrisă, am confruntat-o cu părerile cîțora hunedoreni, eroii și „coautorii” ei. O urmăresc și astăzi (căci ea se scrie în continuare), ori de cîte ori ajung la Hunedoara sau îl întîlnesc pe autorul ei, Ștefan Tripsa. Nu e o carte de belefistică. Tabele, grafice, formule împănate cu copios text. Cîțrele abundă, ca într-un manual de matematică. Se întîlnează: Înțelegerea la cold a cuploarelor Marlin de mare capacitate. Aș spune că e un roman concentrat. Depinde, doar, să știi să-l citești. Mergînd pe urmele unor „șarje de conștiință

muncitorească”, încero un fel de recenzie cu unelt reportericești.

Acțiunea începe în anul 1958: pușin înainte de intrarea în funcțiune a primului cuplor Martin de înaltă capacitate. Pe platforma noii oțelării, care aducea mai degrabă cu un șantier decît cu o oțelărie, și-a făcut apariția un tînerul nu prea înalt, cu o față bucalăită de copil, dominată de o pereche de sprîncene groase cit niște spice. Cine era tînerul căruia i se încredințase, înainte de a fi împlinit vîrsta de 25 de ani, marea răspundere de a veghea la sănătatea celui mai mare cuplor din țară și a celor ce urmau să se mai construiască? Sosise în Hunedoara cu vreo zece ani în urmă. Venea din Bărbant, una dintre comunele alcătuiind vestitul cîrcin de așezări din ale căror podgorii pleacă în lume vinul de Alba-Iulia. Printre alte sute, elevii la școala profesională. Prima practică a făcut-o la un „cuplor” de 5 tone, pe care, la terminarea școlii, l-a preluat ca prim-topitor. Îi plăcuse să învețe și, de mirare poate la un om atât de tinăr, dovedit o pricepere și o plăcere aparte de a-i învăța și pe alții. Îl numără maestrul la școala profesională. Povestesc prietenii lui că pe vremea aceea avea o față atît de copilăroasă, incit n-l deosebeai de ucenicii al căror maestrul era. Făcu parte, apoi, din grupul hunedorenilor trimis pentru specializare la Combinatul siderurgic din Zaporozje: erau pregătiți pentru ca, la în-

(Continuare în pagina 5)

PREAMBUL

Mi-e scris așa : să scriu la bătrânețe
poeme vesele despre tristețe...
dar se greșește până și mai scrie
poeme triste despre veselle !

NU MAI ÎNGROPA COMORI...

Nu mai îngropa comori
să te-astuce până mori,
prodă rădăcinilor
de frica vecinilor
furindu-le ochiului
de spaima deochiului...

Nu mai îngropa comori
să te-astuce până mori
în cea gropniță săpată
fără sapă și lopată.

Rădăcinile s-or strînge,
sipelele și le-or frînge
răvășindu-ți anii sterpi
ca-ntr-un locom nod de șerp,
ca în miinile zgîrcite
cu lungi degete chircite -
pînă cînd și-au măcinat
pomul desrădăcinat.

★

Cînd la umbra cetinii
te-or culca prietenii
(cîtă cetină va sta,
va mai sta și adăsta
ca să-ți adumbrească somnul,
asta știe numai Domnul !)
bulgării de aur greu
te vor apăsa mereu...

Vîntul n-o să-i spulbere,
ca fărîna-n pulbere ;
ploaia verii n-o să-și sapa
drum să-i care-n șapte ape
și nici zeghea de omături
nu și-i va urni în lături...

Doar o floare pămîntească
ar putea să mai cîntească,
dar tu n-ai știut să sameni
nici o floare pentru oameni,

Și-ai să-ți porți așa, măi vere,
sărăcie de avere,
nu în cîrcă - ci pe piept...

(lucru, de altminteri, drept !)

★

Se cutremură avarul,
de pe-acum mai alb ca varul :
„Veșnic va dura calvarul ?”

- Nu chiar veșnic ! Și continui
să mi-l chinui
cu destinul :

doar (cu vervă sadică)
pînă la o adică !

...Pînă cînd, la parastas,
după șapte ani și-un ceas,
înlesnit de cite cele
vei fi oale și ulcele,
să-ți pitești pităcii-n ele,
să și-și știi
la adăpost
și mai și
decît au fost !

din ciclul „Cîntece de lume” MARCEL BRESLAȘU

VARIAȚIUNI PE O ACEEAȘI TEMA (în căutarea unui cîntec)

- „Dar ananghia mi-o curmă
Judecata cea din urmă...”

- Nici !

N-ai să poți să te ridici !

VREMEA TREBUIE SA CEARNĂ...

Nu mai îngrămădi averi :
toamne peste primăveri,
veșnic scuturîndu-și sîta
vremea trebuie să cearnă
și nu-i pasă ce-o să-astearnă :
ori arginții-n gologani,
ori - în clipe - an și ani !

Iaca, asta ni-i ursita...
Veșnic scuturîndu-și sîta
vremea trebuie să cearnă
și nu-i pasă ce-o să-astearnă :
ori arginții-n gologani,
ori - în clipe - an și ani !

★

Vremea trebuie să cearnă,
veșnic scuturîndu-și sîta
și-ntr-o zi, în prag de iarnă,
socotind agonisita -
ai să vezi c-a strecurat
ce gîndea cîștig curat
și că singur te-ai furat
cu ce nu te-ai îndurat...

Vremea trebuie să cearnă,
veșnic scuturîndu-și sîta
și-ntr-o noapte-n miez de iarnă
cînd se va-implini ursita,
ai să vezi c-ai încropit
(să nu mori sărac lipit !)
numai ce ai risipit -
fără voia ta, vecine,
mai greșind, ca fitecine...

CUADRATURA CERCULUI

Haide ! Pune-o la bătaie,
n-o mai pipăi la zimți :
doar cu ultima lăcșie
simți că merită să simți
fundul buzunarului
pe fundul paharului -
dar și fundul sufletului
pe fundul răsufletului !...

ASTERISC

Se-nțelege că îndemnul
nu-i de luat „ad litteram !”
Puneți fiul lui sub semnul :
cît de mucalît eram...

Nu-i nevoie să-i îmbii
pe bețivi - pentru-a-și sorbi
„pînă-n fundul lui”, paharul !

Și îngăduie stiharul
doar un fel de a vorbi !

Altă vie
veșnic vie,
altă cramă
jine-n samă,
alte hanuri
și chiohanuri ;

altă cupă-l
preocupă,
alt paharnic
mult mai darnic
și la vin - și la pelin ! -
cînd îmbie mălăeții
și auto-precupeții
să se dăruie Vieții
și din plin - și din prea plin !

★

Doar în tainica licoare
care știe să strecoare
desfătatele-i părechi :

și dogoare
și răcoare ;
și asprime
și dulceață
(străveșime...
ca prin ceață...)

buchisești, pe rînd
- cu stropul -
ce n-a dat nicînd
uncropul :
filcui noi, în vinul vechi !

Sau (precum îmi place mie
într-o vorbă „ca-ntr-o mie !”)
siluind o leacă tropul
unei zicători străvechi,
să-nțealegă mizantropul
și să-i stăruie-n urechi :

Să-și trăiască traiul
și să-și ...BEA mălaiul !



Desen de NICĂ PETRE

CÎNTECUL BANILOR ALBI...

Și ce-ai să faci cu banii albi
cînd zilele-or să fie negre ?
La iarmaroacele de miine
or să se vîndă alte perle...

(Banii albi, banii albi,
miine or să fie calpi !)

...Și or să cînte alte cînturi
și alte jocuri or să joace
drumeți veniți din patru vînturi,
la alte hramuri și soroace,
să-și beie banii-n iarmaroace.

Dar tu, bogatul calic,
n-ai să mai poți plăti nimic,
zvîrlind pe noile cîntare
doar cioburi de mărgăritare :
nici vin și pine pentru pîntec,
nici, pentru inimă, vreun cîntec...

(Banii albi, banii albi,
miine or să fie calpi !)

★

Zănafec Pierde-Primăvară !
Sub greua toamnelor povară
- cu punga daldora de bani
și-un suflet daldora de vise -
te vei frezi printre golani
în fața porților închise.
(Căci porțile vor sta închise
mulți ani, dintre pușinii ani...)

Și ai să plîngi
și ai să strîngi
în golul palmelor năvingi
firimiturile de pine
la iarmaroacele de miine -
și-n hăul inimii deșarte
cele din urmă perle sparte
și umbra anilor tăi dalbi.

(Banii albi, banii albi,
miine or să fie calpi !)

NOTĂ CAM FINALĂ

(în două frînte endecasilabe)

Gîndiți că mă amuz,
dar e o dramă :
trec perle drept hurmuz
la Marea Vamă.

Pictorul

de
IOAN
GRIGORESCU

Destul de recent, m-am întors prin locurile acelea. Și am regăsit vie, între zidurile sumbre ale Auschwitzului, amintirea pictorului despre care nu pot spune dacă, și acum, ca atunci de mult, revine în fiecare an la locul veșnicului său supliciu. Am rescris „Obsesia” (publicată în paginile „Gazetei” în anul 1959), făcînd-o de astă-dată așa cum, poate, nu eram în stare s-o scriu atunci.

Intins, parcă fără margini, cîmpul era presărat de la un capăt la altul al zării, numai de ruine. Roșul murdar al cărămizilor vechi, fărîmate, părea singe amestecat cu tină din care crescuseră scaieții cu flori rubinii, volbură și cucuți. Ici, colo, într-o simetrie stranie, se ridicau dintre mormanele de moloz coșurile de fum ale unor cămine de mult stinse. Miroseau încă a funingine, cu toate că sîte de ploii li se scuturaseră în gurile negre căsăcate spre cer, parcă implorînd un sprijin să nu se surpe. Buruienile schilave se împleteau în rotogoale de sîrmă ghimpată mincate de rugină. Mii de castroane strîmbe, cu smaltul mușcat de lovituri, erau împrăștiate pe cîmp, ca după un gigantic ospăt al foamei.

Pictorul se oprise la marginea unei gropae de obuz, cu muchiile de pe care atîrnau, despletite, smocuri de iarbă uscată și încremenisite cu privirea pe un lucru care îl înspăimînta. Soarele cădea pieziș în gura gropaei cu pereții surpați de ploii și acolo,

jos, desgolit de alunecarea pămîntului, se vedea ceva hidos. Un craniu verzui țesca din țărîmă, rînjind de sub cască nemțencă. Cîrca căscată muscască adînc din pămîntul amestecat cu cenușă omencască al Auschwitzului. Teasta era plină cu țărîmă și prin găvanul unui ochi creștea cătărăndu-se spre lumină un fir din singele voinicului, presărînd între luminișurile de pe marginea gropaei cîteva boboțe roșii încărcate de rouă. Pictorul nu se putu opri să nu împingă cu vârful pantofului în cască de fier și atunci căpătîna se rostogoli în fundul gropaei, trăgînd după ea firul plîpînd care, înainte de a se prăbuși, își agăță cu disperare vreji de buruienile crescute la soare. Floricelele rubinii căzură pe teasta testă, și fruntea soldatului necunoscut parcă sîngera împunsă de o cunună de spini.

Pictorul se retrase din locul acela, cutremurat. Un gust leșios îi umpluse gura, aerul încins de soare făcea hor-nurile pustii să tremure, un cuc mă-

sura timpul ascuns undeva, printre ruine. Șevaletul rămăsese stingher cu pinza albă, proaspătă, întinsă în soare. Abia atunci pictorul văzu că nu departe de locul unde își instalase șevaletul, un om, cu un aparat fotografic atîrnat de gît, fotografia în stînga și în dreapta, tot trăgînd cu ochiul spre pinza lui. Prezența aceasta îl stingherea pe pictor și de aceea se apropie de șevalet, călcînd furios. Omul cu aparatul fotografic schită un salut și se îndepărtă, jenat. Pictorul se așeză pe scaunelul său pliant, căutînd să stea cît mai mult cu spatele spre fotograf. Il enerva declanșatul aparatului, gimnastica pe care fotograful o făcea printre ruine, căutînd unghiuri cît mai inedite, și lucrul acesta îi mărea și mai mult iritarea provocată de faptul că el nu găsea pe ce să-și oprească privirile. Căuta ceva deosebit, spre a fi schițat pe pinză. I se părea că omul acela îl suspectează, apoi își zise că trebuie să fie un fricos care nu se încumetă să se îndepărteze singur prea mult printre ruinele lagărului dărîmat. Fotografia orice, lanțul hornurilor dărîmate, șirurile de barăci rămase în picioare în partea stîngă a căii ferate, poarta veche din Birkenau cu ziduri vîrgate, rotocoalele și rețelele de sîrmă ghimpată, mormanele de castroane împrăștiate pretutîndeni ca niște grămezi de bolovanii albi. Un castroan cu fundul spart fusese aruncat cine știe de cine într-un tuș din apropiere și, în găvanul lui cu margini turite, își făcuse cuib o pasăre care privea speriată, cînd spre pictor, cînd spre fotograf. Pictorul ședea în fața pinzei albe, cu miinile vîlăguite, căzute pe genunchii costelivi, și privea în gol. O muscă se lipise de vopseaua cenușie întinsă pe palcă și își biziia agasant, dar pictorul nu o auzea. Privea în gol, în direcția în care se afla fotograful curios, întrebîndu-se cine l-a trimis aici, pe urmelile lui.

Dacă cineva i-ar fi privit pe cei doi de sus, de pe parapetul vreuunii turn de observație care încă mai străjuia lagărul pustiu, ar fi putut crede că cei doi oameni ce umblau sau se opreau printre ruinele tocate de foc și de explozii, sint doi deținuți întîrziți, așteptîndu-și încă eliberarea.

Deodată, pictorul tresări. Undeva, departe, la capătul cîmpului de ruine, se vedea strecurîndu-se silueta unei femei. Ochii obosiți ai pictorului lăcrimară de efort, dar distingeau bine : o femeie tînără trecea pe acolo, fără a se putea spune de unde vine și încotro se îndreaptă. Era poate o țărancă din satele de pe valea Vistulei, și o clipă, pictorul i se păru că o cunoaște. Se ridică, grăbit, de pe scaunelul lui și porni printre ruine, ca să-i iasă femeii în întîmpinare. O zărise și fotograful. Privea curios în urma pictorului și își tot potrivea obiectivul aparatului, spre a surprinde din depărtare silueta femeii care se strecoara cu pas ușor, parcă ar fi dansat, printre ruine. Pictorul se opri, gîfînd, numai la cîteva pași de poartă pe care femeia abia trecuse. O vedea din spate, îndepărtîndu-se, cu părul răsfrînt în soare, cu fusta subțire lipită de pulpele pietroase, cu bratele bronzate desgolite pînă la umeri. Strigă în urma ei, cu vocea aproape stînsă :

- Martha... Martha...

Dar femeia nu-i răspunse. Poate nu l-a auzit, poate că nici nu-l zărise, căci se îndepărtă cu pas ușor spre cîmpul verde de dincolo de fostul lagăr.

Pictorul se întoarse la șevaletul lui, trîșîndu-și pașii. Profitînd de absența lui, fotograful tocmai își îndreptase obiectivul aparatului spre pinza albă. Pictorul grăbi pasul, bombănînd, și începu să-și strîngă ustensilele, trîndu-le cu furie în lădița lui minjîtă de vopsele.

S-au întîlnit a doua zi, în celălalt lagăr, la numai trei kilometri depărtare, în fostul Auschwitz I. Văzîndu-l că se apropie, de locul unde își instalase șevaletul, pictorul a întins în direcția lui brațul cu palma desfăcută în semn de oprește.

- Te rog, domnule, nu mă tulbură. Fii bun...

Dar fotograful nu s-a oprit decît după ce mai făcuse cîteva pași spre pictor. Lucrul acesta l-a enervat pe pictor în mod vădit căci, întînzînd și mai energic mîna, spre a-l opri pe cel ce se apropia, a coborît peste pinza la care lucra o cîrpă murdară prinsă de șevaletul portativ.

- Nu poți avea o clipă de liniște... Ce obraznicie !... Ce hal de brăznicie !

Fotograful rămăsese prionit locului. Privea lung spre pictor, nedumnește, neînțelegîndu-l, neștiind dacă țel să se întorcă din drum. A întors doar că nehotărîrea lui l-a surprins și mai mult pe pictor, căci imediat acesta și-a trînit pensulele în vîntul joara de lucru. Ridicîndu-se grăbit, își culeseră de pe jos scaunelul pliant și strînse șevaletul și, încercînd să-l pornească, se îndreptă în direcția cîmpului.

- Ce impertinență !... Ce hal de impertinență !

Pictorul era un om de peste zece de ani, înalt, cu fata smecărelungă, o față nordică, puțin hăitită parcă de alcool sau de nesoavele sprincene stufoase, părul rînt, de un cenușiu murdar, timp înalte, cu pielea gălbuiă, ușor înțită, parcă ar fi fost acoperită de pergament.

Fotograful n-a înțeles decît că pictorul ține cu orice preț să-l cîvingă să săvîrșească un sacru lucru. Trecînd de acest incident, nu înțelegea să-și ceară scuze. Modul atît de brutal în care pictorul îl interzicînd trecerea pe acolo, i se părea căgerat. Se apropie încet și se uita la locul unde sezeau pictorul cu tînăca lui pînză. Era un pușling unu din blocurile închise pentru vizitatori, în dreptul unei uși fier date de perete, înăpoiată cîr cîteva trepte duceau într-o cameră așezată la demisol. O încăperă cu bră, pustie, cu pereți groși, de bet minjîți de pete cafenii pină aproape de tavan. Cercetă bine locul, știu că ceea ce se atîrnase de vîntul pictorului putea fi lipsit de interes pentru un fotograf. Dar, cu toată așteptarea, nu găsi nimic demn de a fi înregistrat pe peliculă. Era unul din cele mai retrase colțuri ale fostului lagăr, un loc strîns între două blocuri. Primul, cîndva spital pentru deținuți, arse, și zidurile ruinate și măcină negreala prelinsă de ploaie, care se scurgea în jurul picioarelor, înăpoiată de pînă pe restele prăfuite lăsa să se vadă înăuntru o uriașă îngrămădelă de...

(Continuare în pag.)

VIZIUNE

n deceniu-n deceniu... ece nava oraşului necind printră jârmuri cu plantaţii şi griu.

Intorsul de păşări; Jucul oreilor cîntă mpezimea amiezii, rumberi înconjoară picul roşu-al catargului...

ori trec oi plutim liniştiţi stre centrul de foc iubirii de oameni.

neori sînt pinzele sfişiate de vinturi.

avem timp s-auzim um zăpezie cosmice orb încet rălucirea

colorile părlului. avem timp să privim um ne caută haosul zmeş vechi, neclintit,

cu anii ni-i numărăm. nîj conţinut, vulcanic, în părinţi în copii, aspirăm

iubim gîndim omeneşte, otunînd frumuseţea i întreg adevărul.

ÎN VISCOL

ne-nălţai privirea nu puteai să vezi. area te lovea cu bice uriaşe. este fluvii,

erul prăbuşit aproape neca baraj-u ghefuri şi zăpezi. neii brigizăi de oameni frămîntau la ope.

mi venea la soare să mă rog o sîrfig,

oare bun, topeşte mările de frig! ăerul păduratec l-aş fi scos din minte

şş fi spart în crame butii vechi cu vin iă le-mpart la oameni flectără fierbinte.

Dar ei fără mine străluceau deplin.

Urmare din pag. 3)

azi, de culere şi de geamantane vechi. Pictorul lucrare chiar în lăta în rării ce ducea la demisolul spitalului ars, privind în fasciola de lumină care pătrundea prin deschizătura

şi străbătînd încăperea şi cazind oblic pe zidul murdar şi pe poducăla le ciment.

Fotografal nu işi putea înfrîna cuiozitatea, de aceea, a doua zi, s-a notat în locul acela, în speranţa ca lvea să descopere lucrul care îl preocupase pe pictor. Era gata chiar să puzioneze. Dar l-a înfrînit pe pictor înainte de a ajunge la locul studiu.

Du toate ustensiile strînse, acesta se nredpta spre ieşirea din lagăr. Trefînd pe lingă fotograf, l-a privit cu în aer ironic. Parcă nu işi putea asunde bucuria pricinuită de faptul că reuşise să-i tragă chiulul. Se trezise probabil în zori şi, pînă la sosirea fotografului, işi terminase lucrul. Fotograful l-a dat binec, dar pictorul a trecut mai departe, fără să-i răspundă. Uşa de fier spre încăperea muzicată de la demisol era închisă, focul pustiu, auster.

S-a trezit şi fotograful în ziua următoare la răsăritul soarelui şi, mai mult spre a vedea dacă pictorul se afla acolo, s-a îndreptat către locul studiu.

L-a văzut de departe. Pictorul se gada pe scăunuşa usui pliant şi lucra în lăta usii întredeschise.

— Văd că eşti un recidivist incurigibil, i-a spus pictorul.

În ciuda tonului avocătesc cuvintele acestea i s-au părut fotografului ca un fel de invitaţie. S-a apropiat. În aceeaşi clipă, bratul întins al pictorului, cu podul palmei îndreptat spre el, l-a oprit în loc.

— Te rog, domule!

Cealaltă mină era pregătită pentru a coborî peste tablou cirpa umedă. — Scuză-te mă, biblibi fotograf, întorcîndu-se, hotărît să nu mai revină acolo niciodată.

— O fi nebun", işi zise el şi plecă. — O fi nebun", işi zise el şi plecă.

Nu ştiu cum l-a venit tovarăşului Murzea. Al-tecelul teatrului din V. Ideea să mă invite la premiera „Pescăruşului în oraşul nostru”; nu scriu teatru, nici măcar cronica de teatru — (deşi ca bătrîn reporter de şantieru nu scap nici o premieră la Bucureşti). „Pescăruşul” îmi place pentru Trigorin, — recunos — aşa cum ni l-a descoperit, într-o seară de decembrie la O, un actor, S. G. într-un spectacol dintr-acelea lovite cu barda, cum se zice cînd vrei să eviţi cuvîntul acela prea tare; „genial”... E acolo durerea — ratată — a unui „meseriaş” care scrie prea mult, ratată pentru că încerca să discute ceea ce nu se poate discuta: sinceritatea faţă de linie însuşi. Monologul lui S.G. (actul I) reuşea stranii alchimie chehoiană a transformării cuvîntelor în esenţa lor eternă — niştipul. Să mă duc, deci, şi la V.

Mi-am amintat toate treburile planificate pentru ziua respectivă, mi-am scos costumul bun — nepurtat vreodată în tren — am fost pentru biletele la agenţia din holul Poştei şi — la ieşire, de la unul din standurile de cărţi — mi-am cumpărat cel mai recent volum de „poezie de notaţie” şi „Ghidul spectatorului de fotbal”, ilustrat excepţional de Maty (probabil că în subconştienţei meu dormea, de mult, dinaintea telegramelor). Ideea că echipa din V. ocupă locul 4 în aerul vest a categoriei C., cine ştie... Am plecat la 3 dimineaţa, cu un accelerat pe aer — Gara de Nord era albă în aburii înfrunţilor sub praşune. În faţă, la capătul peronelor, deasupra acoperişurilor — întinerice de iarnă. Alb şi întineric, — de acord, asta nu-i introduce în „Pescăruşul”. Nu-mi luasem cuşeta la wagon-lits N-am călătorit niciodată cu wagon-lits — ştiu că e comod, civilizată, util, rămîn la părerea — cu orice risc — că wagonul de dormit îţi dă un aer de vedetă, insuportabil. Prefer un somn ţeapăn la clasa II-A. În compartiment, pînă la plecarea trenului, am asistat, din colţul meu de lingă fereastră — admirabil loc, nu ştiu cum l-am nimerit pe diagramă — la depărţarea a doi bărbaţi; făcuseră armata împreună, fuseseră lăsaţi la vatră, işi treceau unul altuia o sticlă scurată de vermut, evocînd palele — între două „citiri” — comandantii comuni şi din cînd în cînd, pînă în clipa anunţării „celor 5 minute”. Atunci ieşiră pe coridor şi — încordat — îi auzii:

— Măi fratele meu... — Măi băiatule... — Nu fi copil... — Nu sînt, mă... Trenul se urmeşte încet, unul dintre cei doi se întorcea în compartiment, îmi acopăr faţa cu mesada. În şirşii, în zori mă trezesc, văd sticla de vermut goală, albăstrute în lumina becului feroviar, rămas aprins, probabil, tot timpul drumului. „Fratele meu” doarme, întins în întreaga hantă, constată că are pantofii noi, fixează la pa abia umbra plus ciorapii supraestetici, dintre cei mai eleganţi. Vrea să apară acasă drept cineva — eu mă simt bine dispus şi încep să-mi pun speranţe în sosirea orei de deschidere a wagonului-restaurant. Să beau o cafea, nu, mai întîi să îau un ficat în singe — abia la prînz ajung la V.

La wagonul-restaurat găsesc aproximativ ce visam — adică, pe scurt, caşcaval la capac, portocale şi cafea. Mă supun realităţii: mîncînc caşcavalul, simultan cu lectura poeziilor, desfac portocala, şi în faţa mea apare Tup (de la Valentina) Livescu, cunoscută cronică de teatru — fusă în carouri, scampolo verde cu gulier înalt, pantofii maron deschis, fără toc, simpli, cu o simplă cataramă aurie — modelul banal, „sport”, apare „sport” la orice premieră, e celebră pentru non-conformismul vestimentar; îmi confirmă, aşezîndu-se şi laudînd imediat, camaraderul, o portocală, că merge la „Pescăruşul celor din V”. „N-a dormit toată noaptea, de la o reuniune a Municipalului a plecat direct la gară — într-adevăr, nasul ei totdeauna uşor vine şi însoţit de două cercăne sub pleoape, dar — admit — ca decor de luciditate, (în vocabularul oricărui foyer, cronicile lui Tup sînt totdeauna „lucide” — aşa cum în veşii vecilor, piesele lui N., în acelaşi vocabular, vor avea „replica strălucitoare”) cercănele sînt foarte convenabile, îi vin bine, adică, Nu e frumoasă, deşi — ştiu — nu mă interesează azi frumuseţea unei femei. Femele — ca şi bărbaţii — sînt alibi. E însă inteligenţă, şi în „casele bine” inteligenţa, după cum se ştie, n-are conţinut fizice, de aceea probabil nu există — constat — elemente pregnante în portretul ei. Ai spune că „aparent Tup e stearsă...” Dar dacă Stendhal susţine că genul unei femei transpare din felul cum trece strada, inteligenta lui Tup fulgeră evident din întoarcerea capului ei după ospătar, din adresa pedalat-poruncitoare, discret-hăitească cu care-i cere „o cafea”. E şi foarte lină — mă gîndesc fixîndu-i gîtul, alii cîi răsare sub scampolo, în clipa aceea a discuţiei cu ospătarul: nici 20 de ani — şi toţuşi o autoritate... „Tup e o autoritate — îmi amintesc expresia unui director de teatru, întîm pînă la numele mic, cu toţi cronicarii fărîi. (Cel mai venerabil era direct, Nicky; cel mai tăios — Silică)... „Tup e o autoritate” — şi-i coşese o portocală „doar pentru ea”. O desface felii-felii, cu degetele-l lungi, unghii albe, seci, fără oă. Tup nu foloseşte rujul, pudra, în general cosmetică, — reflecte, contemplîndu-i nasul uşor vineţiu. La jumătatea portocalii — deci, deajuns de repede ceea ce nu mă miră ca lector asiduă al cronicilor ei — intră în probleme: ar vrea la V. un Cehov degajat... „Vei avea un Cehov degajat, de ce nu?...” îmi spun liniar, în timp ce Tup se angajează: fără artifi-

cii... „Fără artificii, de ce cu artificii?...” mă joc, liniştit. „Fără cuvinte mari, pînă de subtext, dar subtextul cu pedală, nici un rezgizor nu-şă dă seama cîtă nevoie avem de un Cehov cu pedală... „Subtextul cu pedală ne e necesar ca aerul”... completez firesc, în mine. — Fără convenţii — şi mă priveşte drept în ochi. Mă trezesc deodată — fiindcă mi se deschide ceea mai neagră dintre perspectivele vieţii mele: să fiu sclavul lucidităţii feminine; generalizez în consecinţă, apărîndu-mă, vezi bine: nu admit teatru fără convenţii. Orice, dar convenţia să rămînă convenţie: lovitura de teatru să rămînă lovitură de teatru, dialogul spumos — spumos, decorul — decor, artificial — la ei acasă... Cînd mă aşez în fotoliul pluşat — să nu încerc să mă ducă nimeni. Sînt la teatru — să nu mi se spună că nu sînt. Vreau să cred în iluzia scenică... — Chiar la Cehov? mă întreabă, mestecînd coaja portocalei. — La origine!... — mă acoperă frînela. — Ride puternic, dînd capul pe spate, trăgînd gulierul pulverulent, să-şi acopere gîtul: revine pe pămînt, cu un suris simplu: — Ne-am timpit!... — şi mă dezarmează scurt. Glumeşti! Dacă ai scris teatru, ai fi un poet al cotidianului, ergo, al antiartificialului. — Nu l-aş urma decît pe Hugo! — admit însă umilit, în sineea mea, c-am ales o soluţie ieftină — a te amuza cu Tup nu e o bagatelă. Şarja — în faţa ei — „îi lasă un gust amar”, cum se spune în critică atunci cînd se discută respectuos despre lipsa de perspectivă a realităţilor critice.

Chelnerul îmi aduce cafeaua. Tup îl interpelează prieteneste de ce la wagon restaurant nu se aduce zahărul separat, în foliă, nu-mi ridică din umeri şi aleargă prin vagoase şirîngi... „Un caşcaval! Tup gustă — şi alăm problema; apoi citeşte „Iarna nemulţumiri noastre”? Nu. (O citisem de două luni... Păcat — pentru că pur şi simplu nu l-a înţeles pe Steinbeck, ce vrea?... Fac ochii mari la ideile pe sînt să nu-l înţelegă pe Steinbeck? Ironie fără succes, n-am de ce să mă bucur, căci trece peste ea, distrugînd-o, ca Oneghin — scrisoarea Tatianei (actul I). N-a înţeles dacă-i oare un bărbat bovaric sau... E oare un... sau e oare un...? Îmi explică subiectul — punîndu-şi bine în valoare „limitele” — şi văd, c-a priceput foarte bine. (Sugestia e însă fină: „Tup Livescu nu pricepe oricînd”). Singurul meu cîştig — în timp ce povesteste; amintirea unei femei foarte frumoase strălucind împreună de la Biblioteca Academiei R.P.R., noaptea, pe o ploaie torenţială, m-a întreat, lîndu-mă la braţ, dacă cei care l-au răpit pe Di Stefano la Caracas, sînt oare nişte eroi gideni sau nişte aventurieri mal-rauxişii...”

Caut buna dispoziţie din compartiment, trebuie s-o regăsesc — sînt partizanul ideii că, orice ar fi, fără speranţă ne la dracul!... Tup — după cafea — mă roagă să cer „un coniac mic” pentru ea. Nu mă vrea să discute cu chelnerul — „l-ai văzut?...” l-am văzut — trebuie să se relaxe, la ea coniacul face minuni, mai ales în arsurile stomacale... I se aduc „cele 50 de grame”, altă problemă — după ce aspiră interiorul paharului: ce face cu Bantea, rezgizor din V.? „Chiar, ce face cu rezgizor din V.?” Omul l-a transmis de cîteva ori — după cronicile ei ultime la „Casa cu două intrări”, „Menajeria de sticlă” şi „Gi) Blas de Ciorap verde” (nu le-am citit, prefer totdauna cronicile lui D.S., V.L. şi P.S., mai puţin lucide dar mai calme şi mai adînci) — c-a o consideră cea mai inteligentă... c-ă ar vrea s-o cunoască. Rîde din nou, foarte scurt, fără amplitudinea gestului dinainte, ştergîndu-şi delicat virful nasului cu degetul arătător. Ce se întîmplă dacă omul — din nou nas-deget — omul încearcă să transloame admiraţia pură în...

„Just, ce se va întîmpla?” răspund în gînd, priviri ei circulatorii (în jurul ochelarilor mei). Te rugună — „asta-i termenul!” zic de sub lentile — clipele transformării admiraţiei — gustă din coniac — „în opusul ei!” Ah, în caşcaval, vocabularul ei e năiv, işi dă seama, ce e aia, opusul admiraţiei?, poate părea fată de pension, atîta luciditate mai are, dar — se jură! — nu mă suportă povara inteligenţei şi are de gînd să îie cîi mai năivă... Dar năivitatea, la rîndul ei, ridică alte probleme, oricînd e riscul unei simplificaţii dizgraţioase... Sigur, nu mă interesează — „vai, nu!”, ripostez din adîncul fiinţei mele, — nu, nu mă interesează, atîta ochi are, chiar dacă are cercănele astea, vede! În şirşii, nu intenţiona decît săvîrşirea unui act intelectual: să atragă atenţia unui bărbat asupra poverilor...

simţi obligat să-i arate fotografia pe care, de fapt, i-o datora. Aţi fi vrut să vedeţi? — Desigur, ideea mi se pare foarte interesantă, bineînţeles, numai pentru fotografie... În pictură, imaginea aceasta atît de autentică ar părea falsă, născocită, căutătată... Dar uite, toarnă cu găleata. Nu intri la mine să bei un ceai? După o astfel de baie! — Fotograf se zice ridică şi îl urmă, fără nici un cuvînt. Pictorul păsea greoi, cu capul plecat, tîndu-şi pelerina cenuşie cu o mîină strînsă în dreptul pieptului. Abia acum fotograful vedea că pictorul e mult mai bătrîn decît i se păruse. Avea o gustă stoaarsă, ca de curcă, iar degetele mîinii, strînse pe piept, îi erau lungi, noduroase, aproape descarnate.

Mergeau în tăcere, ca două fantome cenuşii, strecurîndu-se pe lingă clădirile pustii, reci, mucegăite. Au traversat curtea plină de băltoace în care jucau băşicile ploii sau încerneau pentru o clipă fulgerele cerului. Într-un loc, ştiu doar de pictor, s-au strecurat prin ochiurile sparte în reţelele de sîrmă ghimpată, recidînd gesturile grăbite ale unor evadaţi.

— Văd că cunoaşteţi bine lucrurile, spuse la un moment dat fotograful, mai mult pentru a lega vorba. — O, mă bine decît îţi închipui! — Aţi fost de multe ori pe aici? — De foarte multe ori...

Fotograf l-a înţeles deplin cuvintele, abia vîndînd interiorul camerei în care fusese invitat. Pictorul locuia în casa de oaspeţi a muzeului, fosta clădire a comandamentului lagărului, aflată în vecinătatea crematoriului numărul unu. Cei patru pereţi ai camerei lui erau încărcăţi cu tablouri, schiţe, desene în carbune, în creion sau acuarelă, toate, de la primul pînă la ultimul, pe tema Auschwitzului.

În vreme ce gâzda sa pregătea reşoul şi ceainicul, se apropie curios de pinzele şi cartoanelle prinse în cuie. Niciumul nu era terminat. Toate se opreau la un anumit punct, poate la clipa renunţării pe parcursul unei căutări chinătoare dar zadarnice. Abandonul işi lăsase amprenta sa dezonantă, de moarte prematură, peste pînza şi culoare. Scenele de martiriu

erau la rîndul lor mutilate de furia pictorului multumit faţă de ceea ce aşternuse pe pînza. Tulburat, fotograful zise, mai mult din circumstanţă: — Nu le visaţi noaptea? — Ba da... Dar este, totuşi, un e-pilog suportabil. Realitatea a fost înmîit mai grea şi mai sinistru, îi răspunde pictorul, zîmbînd cu amară-cioafă: — Fotograf se aşeză pe un scaun. Îşi ţinea aparatul fotografic pe genunchii şi-şi simţea pielea cutiei umede şi rece. Pictorul pregătea câmbie pentru ceai. Făcea totul cu mişcări înalte, bătrîneşti, iar gesturile îi păreau îndelung studiate spre a putea învinge un ceintrerupt efort. La un moment dat întinse o cană goală şi bătu cu fundul ei în cutia aparatului fotografic: — Şi chiar n-ai să-l dezvoltezi niciodată? se adresă el fotografului. — Mai mult ca sigur, răspunde oaspetele lui pentru a fi consecvent cu atîta spusele pictorului la început: — Ce-ai spus, de ce l-ai mai făcut? — Aşa... Să... am... Şi... ca să pară mai interesant, fotograful continuă: — Dezvelopez rar clişeele făcute. Trăiesc voluptatea fotografului mai mult în momentul cînd declanşez decît în faţa băii de revelator. Aşa, îmi păstrează şi iluzia că ceea ce am fixat eu, pe pelliculă, trebuie să fie formidabil... — Ciudat, zise pictorul, turînd ceaiul în căni. E ca şi cînd tîr-ai fi teamă de dezamăgiri... — Cui nu l-e teamă? Le am şi eu... — Le mai am, dar nu întotdeauna. Aţi cînt nu el ar fi fost acela care de două ori îi interzisesse ciorosului fotograf să se apropie de tablou, smulse cu un gest brutal cirpa umedă, care acoperea pinza. Fotograful rămăse mut de uimire. Nimic din ceea ce işi închipuise nu fusese surprins de pictor. Recunoştea doar, ca două detalii, contururile încăperii de la demisol şi fasciola de lumină oblică, parca mai palidă, aproape verzuie, traversînd o imagine neclară care mă întîii fusese pictată şi apoi rasă brutal cu cuţitul. Părea sîceta unui nud feminin, dar fotografia n-ar fi putut spune sigur că vede un astfel de lucru. Căci culoarea fusese răzuită şi liniile mutilate. De pe pînza de un alb murdar priveau încă, aproape şterşi de

luma cuţitului, doi ochi obsedanti, de o frumuseţe tulburătoare, în lumina cărora se mai putea ghici expresivitatea implorării incrementată în fixitatea care o are privirea morţilor. Dar fotograful nu distinge aceste amănunte decît după ce se apropie mult de pînza, cîntînd să-l înţeleagă pe pictor. — Ochii ei sînt viii... privesc... zise el într-un tîrziu, mai mult pentru a sparge tăcerea grea care se lăsa în încăpere. Pictorul rise sarcastic: — Acuă!... Nu sînt nebun, deci nici un nebun nu recunoaşte ca ar fi... Dar pe pînza nu e nimic. Nu vezi? E alb! Alca sînt nişte urme vechi... Am să le curăţ mînc cu benzină, poate încep din nou... — Bine, dar parcă atîi pictat o... (vru să spună „o femeie” dar se oprî). V-am văzut ieri, şi alăitările acolo... Recunoşc locul după urmele acestora... Uşa, raza de lumină... petele de pe pereti... — Prostii! Şi cu am crezut asta! Dar nu e... N-a ieşit! De cincisprezece ani mă întorc aici şi încerc... Nu pot! Şi nici să renunţ nu pot... Că nu mă lasă. Că mă gîndesc mereu la ea... Zicînd acestea, pictorul lăsa din nou cirpa umedă, să cadă peste pinza strîcătă. Se întoarse spre fotograf, zîmbînd cu tristete. — Mai vrei un ceai?

Fotograful încuviinţă, din dînd cap. Se aşeză, tulburat, pe scaun. Căută să schimbe vorba, dar nu găsi alt lucru de care să se agate. După ce îl pronunţă, îi păru rău: — De ce atîi fost arestat?

— Dintr-o prostie!... Am schitat o caricatură pe hirtia de pe masa unui birt din Cracovia... Am sters-o dar se vede că nu îndeajuns de bine... Ca pe tabloul acesta, de altfel... Cineva a arătat-o unui gestapoist... M-am trezit ridicat noaptea şi, fără nici o pînă decată, aduci aici... M-a salvat meseria mea de pictor. Am fost pus să tatueze cifre pe braţele detinţilor... Înainte, pictam zidurile vechi ale Cracoviei, porumbiţii din piaţa postărilor, îndrăgostită pe a-licele castelului Vavel, sau refăcăm icioane vechi în catedrala Renaşterii. Am făcut şi o caricatură. Cred că a fost prima din viaţa mea... De

povara

SCHIŢA DE

RADU COSAŞU

„Care cu poveri de muncă vin încet şi sclîrşînd”, asociez graţuit, privindu-l cercănele necoşuciene.

În şirşii, — pauză, ultimul strop de coniac — şi Tup trece la problema cibernetică. Mă fulgeră o dezamăgire dar ea „simte” tot şi mă linişteşte: a, să nu văd în această trecere „fantastică luciditate!” nu mă pot reţine să nu recunosc) o modalitate — nas-deget — de a sugruma retorical... Nu, cibernetic — multumită logodnicului ei de la Fizică Nucleară, „nu-i cunoscut?” nu, sincer, dar ea înţeleg justificată asociaţie cu rezgizorul — cibernetic a ajuns o pasiune şi o pîndeste la fiecare cot al discuşii! Ci se surprinde de nenumărate ori divagînd. Ultima oară, într-o discuţie cu A. în foyer, despre B, a ajuns pe nesimţite, la creierul electronic. Nici ea nu ştie cum... Desigur, a-cesta măreşte riscurile... „Care riscuri?” mă întreb şi Tup mă-aude: riscurile de a fi considerată o glacială, însă nu-i pasă!

E bine că nu-mi pasă? şarjează fără teamă, argotul — pentru că, am mai spus-o, tot ce-i „sport” îl vine bine... (Revenind la tonul cu care a început paragraful cibernetic): Nu există femei glaciale, s-o ştii... doar femei cărora nu li s-a găsit cheia, c'est tout!...

Logodnicul ei vrea să treacă de la nucleară la cibernetică, i-a promis cadou de nuntă o maşină care va cînta menutul de Bocherini. Surid, şî ştiu că surid. Şi ea suride, dar — din cîte înţeleg — numai pentru a mă lua complice în elegierea subtilă a necunoscutului logodnic: vom avea maşini care vor executa simfonă IX-a, altele care vor inventa basme „peste Perrault şi Grimm”, comedii faţă de care „Mizantropul” să zicem... în general, determinismul... Nu admit ca pentru logodnic, să-mi fie ingenuşchiat „Mizantropul”. Reţez brutal fluxul patetic — căci realmente vorbea cu, ceea ce numim, căldură, exact la polul opus, stilistic, al cronicilor ei: — Bine, bine, înţeleg, dar nu văd de ce eşti atît de bucurată? Foarte frumos. Îmi ridică braţul de pe volumul



CLXXVIII (24)

Spun unii de un ostrov vrăjii, pe mări, departe... Corăbiile-n preajmă-i se năruiesc în valuri, Orice metal din ele se smulge, se desparte, Sar cuiele şi-aleargă să se înfigă-n maluri. Oh, nu e basm... Cu mine s-a petrecut la fel, Tot ce-mi încheie firea şi cirna drept o tine, Orgoliosul geniu, voinţa de oţel, M-au părăsit năuce şi s-au lipit de tine. Dar dragostea îndată le luă la toate locul Cu lanţuri fermecate mă ferecă şi leagă; Zvirîl ancora la fărml unde-mi aflai norocul, Vreau să rămîn aicea viaţa mea întreagă. Şi ca să nu mai vie din lume nici un rău, Oceaunele iubirii revărs în jurul tău...

CLXXXVII (33)

Eu nu-mi ador în tine iubirea mea răscîrîntă, Cum, ogîndii în ape, se contempla Narcis... În vultura de valuri ce-nînderea-ţi frămîntă Unde foiesc balauri — nu-i tîhnă pentru vis... Dar uneori eşti numai azur, rodesti virose, Din spumele-ţi de patimi se zămislesc mari zei, Îşi scoţi ţipi inecaţii la fărjuri, ca alene În dragostea-ţi cu foane iar să te joci cu ei... Atunce plec în tine să-ţi cercuesc favoarea; Îşi flutur ofrileme, pun purpura vesimint, Ca dogii cînd în larguri se logodesc cu marea În sufletu-ţi oceanic, nuntind, mereu m-avînt; De sus, din mindru-mi geniu armat în Buceantur, Ţi-arunc, inel, iubirea-mi, cătuşă grea de aur...

U. VOIGULESCU postume



Din volumul „Ultimele sonete ale lui Shakespeare” — Traducere imaginară —

In viața literară în perioada dintre cele două războaie, li s-au adăugat numeroși tineri scriitori talentați — și este bine că mulți dintre ei abordează curajos teme complexe ale contemporaneității, învățând măriștria de la înaintași.

Tabloul literaturii noastre de astăzi confirmă din belșug această constatare și răspunde cu încredere bogate îndemnul cuprins în frazele citate mai sus. Aportul scriitorilor formați în anii socializmului în crearea unei literaturi de înalt nivel ideologic și artistic se dovedește foarte prețios. Operele tinerilor contribuie la sporirea prestigiului literaturii noastre. În vitrinele librărilor stau alături romane, poezii, eseuri ale scriitorilor virșinți și tineri. Faptul acesta desigur nu este nou. Întotdeauna s-au găsit în librării opere aparținând la mai multe generații de literați. Nouă este înfățișarea acestui fapt

Literatură și continuitate

astăzi. Alături de volumele scriitorilor și mai vechi și mai noi, cu rare excepții, se prăvăluie, unele, de uitare, altele de neluare în seamă. Un puțin puțin numeros și nu destul de format arăta tot atât îndolență și nepăsare și față de scriitorii maturi și față de cei tineri. Aceștia din urmă, de altfel, erau extrem de puțini, publicarea unui volum de debut fiind pentru un scriitor oricât de talentat o problemă extrem de dificilă. Azi lucrurile s-au schimbat cu totul. Debutanților li se

pune la dispoziție o colecție specială, „Lucașfărușul”, în care ca să publici nu se cere altceva decât talent. În proiectul de plan pe 1965 al Editurii pentru literatură figurează în această colecție nu mai puțin decât nouă autori, toți debutanți. Răsfind acest proiect de plan al editurii te impresionează numărul considerabil al lucrărilor și varietatea lor. Sunt anunțate numeroase volume de poezie „încetă” cu tematică variată de actualitate. Unele din etalajele librărilor literare oglindesc și aici în alăturarea pe aceeași pagină a unor nume de poezi cunoscute, începând cu aceia care au trecut de „mijlocul drumului vieții”, continuând cu cei care se apropie de acest mijloc de drum și sfârșind cu aceia care debutând ieri sînt astăzi în plină ascensiune, pe calea consacrarii.

Același aspect îmbucurător te întinșină la capitolul romanului, la acela al esului și la acela al dramaturgiei. Reportajul este și el din belșug în

zăreriile devin de-a dreptul stridente, prozatorul împingînd convenția dincolo de limitele acceptabile. Practica ciudătenilor devine un joc în sine, în suportul lucrului social devine aproape de neidentificat („... Veridicitatea eroului este deci, departe de a se realiza, tocmai pentru că determinarea socială lipsește pur și simplu”. În realitate ceea ce ridică șchița deasupra „jocului în sine” a arbitrarului, cred că e tocmai o determinare de conținut, faptul că frământările eroului sînt generate de un mobil social puternic. Acest țărăn, Plesnicu, intrase de multă vreme în gospodăria colectivă lucrărilor deosebite, alături de ceilalți colectivizati înă că totuși, din cînd în cînd, în momente neașteptate își descoperea un ciudă, urme, încă nesfîrșite cu totul, ale vechilor instincte posesive. Un fapt întîmplător, sunetele unei cărute sau ale combinii, declanșează resurecția dureroasă a impulsurilor individualiste, ascunse în zonele obscure ale conștiinței. Sînt deprinderile multiloare săpate în suflet vreme de-o viață, transmise din generație în generație, nefcîndînd încă să forțeze existența, astfel că carapine totuși să le reprime. Ideea nu mi se pare de loc minoră și nici inacceptabilă, Dimpotrivă. Ceea ce l-a nemulțumit însă pe N. Ciobanu, ca și pe alți comentatori ai navelor, cred că e mai degrabă tehnica mai puțin obișnuită a narațiunii, „incoerenta” în expunere, o anumită discontinuitate a evocării, delimitarea imprecisă dintre realitate și vis, fluxul nu todeauna previzibil al asocițiilor. Dar acestea sînt probleme destul de curente ale întregii literaturi psihologice în genere, principalul fiind ca opera respectivă să nu rămînă un simplu exercițiu tehnic; nu este cazul, cred cu șchița discutată.

Dacă în Sunetele, unei împrejurări ieșite din comun Vealea izbutese să descopere semnificațiile umane adînci, e foarte adevărat totuși că alte ori îl vom vedea oprindu-se asupra unor subiecte doar pentru aspectul lor neobișnuit, pitoresc. În „Drumul” de exemplu e înfățișat un caz de reducere psihică, eroina prezentînd evidente semne de alienație: „De de ori era tălătoa o rălă, lăe Anica îi rădă apul, îi desface pleoștele și descoperind aceeași umire blîndă și voioasă în ochii ei, minile începu să-i tremure de durere și supărare, își mușca buzele adînc și plecă bombănînd”. Femeia aceasta face primul său drum la bătrînă (la Curtea de Argeș) la vîrstă bătrînă — unde însă, ia ciuda așteptărilor cititorului, ea nu se prea uimește de spectacolul înedit, împăcat fiind cu ideea că „toate lucrurile care o înconjura dacă sînt așa, însemnă că așa trebuie să fie”. Să nu se șchiță aduce o replică peste timp lui Spiridon Popescu, ceea ce, s-o recunoaștem, nu e o ambiție prea mare.

Un „original” este și Paraschivescu, eroul povestirii „Nabucodonosor” de D. R. Popescu, povestire care, în esență, dezvoltă o problemă asemănătoare cu aceea din Sunetele, dar tratată epic și nu cu mijloacele introspecției ca la Vealea. Ceea ce ne excludă însă din sfera prozei psihologice este și el din belșug în

zăreriile devin de-a dreptul stridente, prozatorul împingînd convenția dincolo de limitele acceptabile. Practica ciudătenilor devine un joc în sine, în suportul lucrului social devine aproape de neidentificat („... Veridicitatea eroului este deci, departe de a se realiza, tocmai pentru că determinarea socială lipsește pur și simplu”. În realitate ceea ce ridică șchița deasupra „jocului în sine” a arbitrarului, cred că e tocmai o determinare de conținut, faptul că frământările eroului sînt generate de un mobil social puternic. Acest țărăn, Plesnicu, intrase de multă vreme în gospodăria colectivă lucrărilor deosebite, alături de ceilalți colectivizati înă că totuși, din cînd în cînd, în momente neașteptate își descoperea un ciudă, urme, încă nesfîrșite cu totul, ale vechilor instincte posesive. Un fapt întîmplător, sunetele unei cărute sau ale combinii, declanșează resurecția dureroasă a impulsurilor individualiste, ascunse în zonele obscure ale conștiinței. Sînt deprinderile multiloare săpate în suflet vreme de-o viață, transmise din generație în generație, nefcîndînd încă să forțeze existența, astfel că carapine totuși să le reprime. Ideea nu mi se pare de loc minoră și nici inacceptabilă, Dimpotrivă. Ceea ce l-a nemulțumit însă pe N. Ciobanu, ca și pe alți comentatori ai navelor, cred că e mai degrabă tehnica mai puțin obișnuită a narațiunii, „incoerenta” în expunere, o anumită discontinuitate a evocării, delimitarea imprecisă dintre realitate și vis, fluxul nu todeauna previzibil al asocițiilor. Dar acestea sînt probleme destul de curente ale întregii literaturi psihologice în genere, principalul fiind ca opera respectivă să nu rămînă un simplu exercițiu tehnic; nu este cazul, cred cu șchița discutată.

Dacă în Sunetele, unei împrejurări ieșite din comun Vealea izbutese să descopere semnificațiile umane adînci, e foarte adevărat totuși că alte ori îl vom vedea oprindu-se asupra unor subiecte doar pentru aspectul lor neobișnuit, pitoresc. În „Drumul” de exemplu e înfățișat un caz de reducere psihică, eroina prezentînd evidente semne de alienație: „De de ori era tălătoa o rălă, lăe Anica îi rădă apul, îi desface pleoștele și descoperind aceeași umire blîndă și voioasă în ochii ei, minile începu să-i tremure de durere și supărare, își mușca buzele adînc și plecă bombănînd”. Femeia aceasta face primul său drum la bătrînă (la Curtea de Argeș) la vîrstă bătrînă — unde însă, ia ciuda așteptărilor cititorului, ea nu se prea uimește de spectacolul înedit, împăcat fiind cu ideea că „toate lucrurile care o înconjura dacă sînt așa, însemnă că așa trebuie să fie”. Să nu se șchiță aduce o replică peste timp lui Spiridon Popescu, ceea ce, s-o recunoaștem, nu e o ambiție prea mare.

Un „original” este și Paraschivescu, eroul povestirii „Nabucodonosor” de D. R. Popescu, povestire care, în esență, dezvoltă o problemă asemănătoare cu aceea din Sunetele, dar tratată epic și nu cu mijloacele introspecției ca la Vealea. Ceea ce ne excludă însă din sfera prozei psihologice este și el din belșug în

zăreriile devin de-a dreptul stridente, prozatorul împingînd convenția dincolo de limitele acceptabile. Practica ciudătenilor devine un joc în sine, în suportul lucrului social devine aproape de neidentificat („... Veridicitatea eroului este deci, departe de a se realiza, tocmai pentru că determinarea socială lipsește pur și simplu”. În realitate ceea ce ridică șchița deasupra „jocului în sine” a arbitrarului, cred că e tocmai o determinare de conținut, faptul că frământările eroului sînt generate de un mobil social puternic. Acest țărăn, Plesnicu, intrase de multă vreme în gospodăria colectivă lucrărilor deosebite, alături de ceilalți colectivizati înă că totuși, din cînd în cînd, în momente neașteptate își descoperea un ciudă, urme, încă nesfîrșite cu totul, ale vechilor instincte posesive. Un fapt întîmplător, sunetele unei cărute sau ale combinii, declanșează resurecția dureroasă a impulsurilor individualiste, ascunse în zonele obscure ale conștiinței. Sînt deprinderile multiloare săpate în suflet vreme de-o viață, transmise din generație în generație, nefcîndînd încă să forțeze existența, astfel că carapine totuși să le reprime. Ideea nu mi se pare de loc minoră și nici inacceptabilă, Dimpotrivă. Ceea ce l-a nemulțumit însă pe N. Ciobanu, ca și pe alți comentatori ai navelor, cred că e mai degrabă tehnica mai puțin obișnuită a narațiunii, „incoerenta” în expunere, o anumită discontinuitate a evocării, delimitarea imprecisă dintre realitate și vis, fluxul nu todeauna previzibil al asocițiilor. Dar acestea sînt probleme destul de curente ale întregii literaturi psihologice în genere, principalul fiind ca opera respectivă să nu rămînă un simplu exercițiu tehnic; nu este cazul, cred cu șchița discutată.

Dacă în Sunetele, unei împrejurări ieșite din comun Vealea izbutese să descopere semnificațiile umane adînci, e foarte adevărat totuși că alte ori îl vom vedea oprindu-se asupra unor subiecte doar pentru aspectul lor neobișnuit, pitoresc. În „Drumul” de exemplu e înfățișat un caz de reducere psihică, eroina prezentînd evidente semne de alienație: „De de ori era tălătoa o rălă, lăe Anica îi rădă apul, îi desface pleoștele și descoperind aceeași umire blîndă și voioasă în ochii ei, minile începu să-i tremure de durere și supărare, își mușca buzele adînc și plecă bombănînd”. Femeia aceasta face primul său drum la bătrînă (la Curtea de Argeș) la vîrstă bătrînă — unde însă, ia ciuda așteptărilor cititorului, ea nu se prea uimește de spectacolul înedit, împăcat fiind cu ideea că „toate lucrurile care o înconjura dacă sînt așa, însemnă că așa trebuie să fie”. Să nu se șchiță aduce o replică peste timp lui Spiridon Popescu, ceea ce, s-o recunoaștem, nu e o ambiție prea mare.

Un „original” este și Paraschivescu, eroul povestirii „Nabucodonosor” de D. R. Popescu, povestire care, în esență, dezvoltă o problemă asemănătoare cu aceea din Sunetele, dar tratată epic și nu cu mijloacele introspecției ca la Vealea. Ceea ce ne excludă însă din sfera prozei psihologice este și el din belșug în

APOLOGIE ȘI ENTUZIASM

PUNCTE DE VEDERE

Toată lumea e de acord că un critic nu este, la noi, doar un „judecător” al cărților, ci un participant activ la îmbogățirea continuă a literaturii realist-socialiste. Fiește, el își exercită această îndatorire prin sugestiile și indicațiile pe care le oferă scriitorilor, prin orientarea lor spre aspectele reprezentative ale societății noastre.

Criticul nu-și poate îndeplini aceste îndatoriri, nu poate deveni mandatarul opiniei publice dacă nu lă doavă de simț de răspundere, de obiectivitate.

Asemenia principii sînt arhicunoscute, ele fiind amintite întotdeauna cu prielivul tuturor discuțiilor scriitoriești. În mod bizar însă, în practica scriitorilor, postulata aceasta sînt din păcate încă uneori neglijate poate pentru că fiind scoțite prea elementare, ajuns să fie uitate. Derogările se materializează în genere în două rele: în apologie și în negativism. Dacă cea din urmă se remarcă la foarte rar, în schimb prima, critica apologetică, se întîlneste nu odată sub destule forme mai mult sau mai puțin evidente. Se împune, de la început, o delimitare. Una e entuziasmul și alta apologia.

Între adevăr, e de neconcepț critica neutră (faptul că mai poate fi detectată în reviste nu spune nimic) critica mișcării, lipsită de pasiune. Criticatul nu poate fi asimilat unui ins par, instalat undeva în Sirius izolat de oameni, văduvit de atribuțiile firești ale acestora, își comunică doctoral, la un diazon print uscat, prețioase sale observații. Criticul dacă se află în fața unei cărți bune, vibrează aștia oarecui erou, și a-i cere ca în scris să-și pondeze aforisma estetică ar fi cel puțin absurd. După cum, dacă a parcurs un roman plătitor, să zicem, care l-a sursurat unor lecturi interesante, e de asemenea firesc ca el să se „supere” și să lase să se vadă cu claritate acest lucru în comentariile sale. Obligația elementară (ce ține în fond de conștiință) este ca și de ale elicitii este, în anbele cazuri să-și fundamenteze observațiile, să nu-și transforme cronica, articolul, studiul sau cartea într-o salbă de osanale sau înjurii, și unele și altele la fel de neavante, și cu urmări la fel de grave, atât pentru cititori, cît și pentru scriitorii în cauză.

Entuziasmul criticului, provenit din lectura unei opere valoroase, nu cred că e de natură să șocheze. De aceea m-a mirat ușurînța cu care unii confrăți au taxat drept apologetice citeva din cronice pozitive preluțite de ultimul roman al lui Marin Preda. Să recunoaștem că o carte cum e Risipitorii nu apare în fiecare an, și că lectura ei îi produce o reală satisfacție. Cazi oare în apologie dacă o comentezi cu căldură, dacă afirmi că reprezintă unul dintre cele mai bune romane ale noastre despre prezentul socialist? Fiește, cronicele în discuție au și evidente cursuri (În deosebi, în ceea ce privește trecerea sub lăcere a unor carente reale ale narațiunii), dar a le situa în același plan cu comentariile căldute scrise pe marginea unor producții cum ar fi: Aceste zile și aceste nopți. Un vals pentru Maricica, Însemnările unui învîțător. Ce oameni, domnule! și altele asemănătoare, mi se pare exagerat. Entuziasmul ce transpînd din astile de materiale poartă cu totul alt nume. Și nu numai pentru că e neargumentat (cum neargumentat, dar justificat obiectiv, e acela din cronica semnală în Lucașfăruș de I. D. Bălan și Al. Oprea pe marginea Cordovanilor lui Ion Lăncăraș), ci datorită faptului că pornește de la critică, în cea mai mare parte nereușită.

Și acum exemple. Pentru început, o cronică dramatică (Teatrul nr. 1/1964) scrisă de Traian Selmaru pe marginea spectacolului Șeful secorului suflet, unde se întreprinde o foarte amănunțită analiză a piesei lui Mirodan. Privită în ansamblu, cronica nu pare apologetică, deoarece conține și unele rezerve, cum ar fi aceea referitoare la replicile superflue din final. Părțile pozitive sînt relevate însă cu un entuziasm greu de sprijinit. Piesa este desigur izbită. Dar pentru a spune acest lucru, nu cred că e nevoie să-l punem în umbră pe Mihail Sebastian, nu cred că e nevoie să afirmăm că Șeful secorului suflet, o adevărată cascadă de vervă satirică, un generator de „profunde satisfacții etice și estetice” pentru cei din sală, constituie o replică deplină la Steaua fără nume, și chiar o depășire a acesteia în privința conținutului și a „invenției dramatice”. Nu cred că e nevoie, în primul rînd, pentru că, în mod firesc, întreaga noastră literatură realist-socialistă are un fond polemic, iar în al doilea rînd, pentru că Steaua fără nume definește totuși, după cum se știe, unele victii dramatice și poetice. Citiții cașli să explice apoi în ce constă forța artistică a protagonistului, nu e, poate, prea indicat

să formulezi fraze ca acestea: „Concept realist din punct de vedere al caracterului și al cadrului de viață în care se mișcă, personajul are toate calitățile și întreaga viațabilitate a unui erou dramatic cum e, de pildă, Cerchez din Ziarștii”.

Lăudînd peste măsură, criticul își anulează în mod fatal și observațiile formulate, eventual, cu simț de răspundere. Așa pășește bunăoară Eugen Luca, care, în cronica dedicată romanului În portul de pescari, volumul II (Contemporanul, 31 mai 1963), afirmă: „... și lare că lui Ion Rușe nu l-a reușit fresa socială din cauza unei vizuini idilicizante. Dar ce credi poli accora acestei aserțiuni, ce părere poți să-ți faci despre cartă, cînd, în aceeași cronică, pe aproape două coloane, se fac niște aprecieri pozitive cum rar pot fi înfățișate în critica noastră. Iată citeva: „Pescarii lui (Ion Rușe) sînt niște statui, care au coborît de pe soclu și se mișcă printre noi”. Radu Ceapalan, unul dintre personajele romanului, „e un fel de statule vie a bărbăției, o intruchipare a forței fizice și morale, a siguranței de sine și a calmului, a demnității umane însăși, după cum nefericita dar frumoasa Ileana, protagonista unei drame amoroase, e o nouă statuie, vie, a unei Afrodită de tip rural, și mai tîrziu a maternității”. O scenă de muncă oarecare, „desăsurindu-se ca un ritual, nu e pictată pentru frumusețea gesturilor, pentru armonia mișcărilor, ci istorisită grav, cu solemnitate, ca un cînt dintr-o epopee”. „Ca etnograf, autorul reușește din plin, înfățișînd, în materie de pescari e un erudit total. El are o exhaustivă și piină la amănunt cunoaștere, și din interiorul lor, a realităților acestei civilizații cvasarhale” („... o cunoaștere completă și profundă a acestor oameni primitivi...” „Printr-un scurt schimb de cuvinte, printr-un monolog, autorul dezvoltă o psihologie socială în anume mod de a reacționa la suferințe, o mentalitate de grup, emelme formală”.

Există oare vreun scriitor care să-și dorească o critică mai „comprehensivă”?

Exemple de apologism pot fi identificate chiar și în scrierul celor mai buni critici ai noștri. Ov. S. Crohmlniceanu, bunăoară, care se distinge printr-o precizie de diagnostic a observațiilor, care nu face rabat nici celor mai marcante personalități (comentînd Jocul cu moartea, el n-a ezitat să afirme, pe bună dreptate, că acest roman, cu certe și numeroase calități nu depășește o viziune realist-critică) și deconectează unorii cititori, ca în cazul cronicii consacrate sîmlei lucrării a lui Teodor Mazilu. Aceste zile și aceste nopți, Romanul e neizbit, și criticul sesizează această realitate. De ce a căutat atunci să-și găsească diverse scuze autorului? Numai pentru că tîrziu prozator e foarte talentat? Dar acesta îmi pare un motiv în plus care ar trebui să invite la maximă exigență.

Unorii judecata de valoare nu este suficient de sprijinită prin argumente convingătoare, chiar dacă lucrarea ca atare împune, prin substanța ei, o apreciere favorabilă. La o recentă masă rotundă a redactorilor de la Lucașfăruș și Tribuna, I. D. Bălan și repropoza lui Dumitru Micu faptul că n-a confruntat romanul lui Al. Simion la marginea orașului cu realitatea și cu a reacțiilor la lucrări a lui Teodor Mazilu. Pentru a evita oarecum, să spună „e neizbit”, și criticul sesizează această realitate. De ce a căutat atunci să-și găsească diverse scuze autorului? Numai pentru că tîrziu prozator e foarte talentat? Dar acesta îmi pare un motiv în plus care ar trebui să invite la maximă exigență.

Unorii judecata de valoare nu este suficient de sprijinită prin argumente convingătoare, chiar dacă lucrarea ca atare împune, prin substanța ei, o apreciere favorabilă. La o recentă masă rotundă a redactorilor de la Lucașfăruș și Tribuna, I. D. Bălan și repropoza lui Dumitru Micu faptul că n-a confruntat romanul lui Al. Simion la marginea orașului cu realitatea și cu a reacțiilor la lucrări a lui Teodor Mazilu. Pentru a evita oarecum, să spună „e neizbit”, și criticul sesizează această realitate. De ce a căutat atunci să-și găsească diverse scuze autorului? Numai pentru că tîrziu prozator e foarte talentat? Dar acesta îmi pare un motiv în plus care ar trebui să invite la maximă exigență.

Unorii judecata de valoare nu este suficient de sprijinită prin argumente convingătoare, chiar dacă lucrarea ca atare împune, prin substanța ei, o apreciere favorabilă. La o recentă masă rotundă a redactorilor de la Lucașfăruș și Tribuna, I. D. Bălan și repropoza lui Dumitru Micu faptul că n-a confruntat romanul lui Al. Simion la marginea orașului cu realitatea și cu a reacțiilor la lucrări a lui Teodor Mazilu. Pentru a evita oarecum, să spună „e neizbit”, și criticul sesizează această realitate. De ce a căutat atunci să-și găsească diverse scuze autorului? Numai pentru că tîrziu prozator e foarte talentat? Dar acesta îmi pare un motiv în plus care ar trebui să invite la maximă exigență.

Unorii judecata de valoare nu este suficient de sprijinită prin argumente convingătoare, chiar dacă lucrarea ca atare împune, prin substanța ei, o apreciere favorabilă. La o recentă masă rotundă a redactorilor de la Lucașfăruș și Tribuna, I. D. Bălan și repropoza lui Dumitru Micu faptul că n-a confruntat romanul lui Al. Simion la marginea orașului cu realitatea și cu a reacțiilor la lucrări a lui Teodor Mazilu. Pentru a evita oarecum, să spună „e neizbit”, și criticul sesizează această realitate. De ce a căutat atunci să-și găsească diverse scuze autorului? Numai pentru că tîrziu prozator e foarte talentat? Dar acesta îmi pare un motiv în plus care ar trebui să invite la maximă exigență.

Unorii judecata de valoare nu este suficient de sprijinită prin argumente convingătoare, chiar dacă lucrarea ca atare împune, prin substanța ei, o apreciere favorabilă. La o recentă masă rotundă a redactorilor de la Lucașfăruș și Tribuna, I. D. Bălan și repropoza lui Dumitru Micu faptul că n-a confruntat romanul lui Al. Simion la marginea orașului cu realitatea și cu a reacțiilor la lucrări a lui Teodor Mazilu. Pentru a evita oarecum, să spună „e neizbit”, și criticul sesizează această realitate. De ce a căutat atunci să-și găsească diverse scuze autorului? Numai pentru că tîrziu prozator e foarte talentat? Dar acesta îmi pare un motiv în plus care ar trebui să invite la maximă exigență.

PROBLEME ALE PROZEI DE ANALIZĂ

Proza noastră de astăzi înregistrează, cum s-a observat, un interes din ce în ce mai larg acordat preocupării analitice. Numeroase navelor și povestiri, multe apărînd în scrierile tineri, își propun să exploreze complicate procese morale, să pătrundă în adîncul stărilor de conștiință, scopul fiind acela de a descifra, în manifestarea acestor dispași și contradictorii a unor reacții psihice, mutații etice concludente, forme ale luptei noiului cu vechiului. Căci, se știe, covîrșitorul îmbogățire a spiritualității omului în comunism, „complica emancipare, cum spunea Marx, a tuturor simțurilor și însușirilor omenești”, e urmarea unor acțiuni și de natură psihologică, înfruntări launtrice, presupunînd eliberarea de vechi înierși și reflexe, de vechi deprinderi și prejudecăți.

Investigarea în toate direcțiile a proceselor de conștiință, stăruința de a surprinde modificarea subtilă a realităților interioare e de natură să descopere zone de manifestare psihologică plină nu de mult ignorate — ceea ce contribuie, desigur, la formarea unei imagini mai vii și mai nuanțate a omului de astăzi. Ajung în obiectivul prozei individualității care dau o înfățișare realistă și deosebit de clară a fenomenelor psihice, schimbarea felului lor de a fi și de a fi fermec personal totodată, (aș încerca aici pe aș-nunții „răsușii” ai lui Vealea sau D. R. Popescu) — caracter reprezentativ, tocmai prin asemenea trăsături, pentru anumite laturi ale vieții noastre sociale, naturi umane îndreptate spre autoobservare, spre reflecție — și de aici o îmbogățire considerabilă a tipologiei eroului contemporan. O idee se împune, de asemenea, în forța unui adevăr izbitor: transformarea mentalității oamenilor, schimbarea felului lor de a fi și de a concepe viața nu poate fi redusă, cu nici un chip la o mecanică simplă. E vorba mai todeauna de un proces dificil, complex, nu lipsit de sinuozități, de dureroase contorsionări cteodată.

Literar, această aplicație a prozei tinerilor către observarea analitică, meticoloză a psihologiei individuale, precizată, credem, și o eradică față de înclinarea, neliniștitoare la un moment dat, a reportajului în literatură, (așa-numita „viziune reportericească”) despre ale cărei efecte negative (tendința de a ilustra realitatea, schematizarea până la „geometrizare” a caracterizărilor morale) s-a discutat întotdeauna destul de aprins. Fără îndoială că sondarea în adîncime a realităților psihice poate conduce creația

epică și către teritoriul incerte, rezînd unde contururile ferme se pierd sub arii pe de umbră. E necesară aici o atenție discernătoare între fenomenele ce o vorbă reprezentativă în plan etic și multimea proceselor obscure, întîmplătoare, neinteresante sau raport artistic.

O parte a criticii a semnalat tendința unor tineri prozatori de a accura o atenție disproporțională unor situații de viață sau personaje care, în realitate nu semnificativă destul de rezînce „avizant particulare. Concret, discutiile vizau mai ales unele povestiri ale lui N. Vealea și D. R. Popescu, populare în prea mare măsură, s-a spus, cu personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în cronica din Tribuna (5 martie 1964): „Unii dintre tinerii noștri prozatori au depășit și depășesc încă limitele veridicului, căuind în cazuri cu totul particulare — și care dincolo de orice efort, rămîn particulare — semnificații inedite, ce ar îmbogăți, cred ei, viața spirituală a țărănului în noile condiții social-istorice. Apar, astfel, personaje ieșite din comun, purtători ai unor deprinderi baze, șocante. Recent aceste opinii le-am auzit din nou formulate. Al Căpraru serie în

UN CERCETĂTOR MAGHIAR AL OPEREI EMINESCIENE

Interviu cu L. GALDI (R.P.U.)

Nu de mult a vizitat țara noastră, ca invitat al Academiei R.P.R., savantul maghiar prof. Ladislav Galdi, de la Universitatea de Budapesta, cunoscut peste hotare pentru remarcabilele sale lucrări de istorie literară, filologie comparată și stilistică. Opera lui Mihail Eminescu a constituit și constituie obiectul unui vechi, minuțios și atent studiu din partea d-sale, rezultate obținute fiind deosebit de prețioase și apreciate. Prof. L. Galdi a răspuns în această ordine de idei unor întrebări ale Gazetei Literare.

În momentul de față mă preocupă în primul rând volumul meu de studii intitulat: Stilul poetic al lui Eminescu. El urmează să apară în Editura Academiei R.P.R. până în iunie 1984, cel mai târziu. Scopul principal al acestei lucrări este aplicarea metodelor moderne de cercetare stilistică a operei literare la un mare poet, la Mihail Eminescu. Stilul său poetic este supus unei investigații minuțioase alcătuite din analize concrete care apoi, în ansamblul lor, vor reda, sper, o imagine sintetică a obiectului de studiu.

— Care este cuprinsul volumului?
— Lucrarea mea începe cu o introducere generală despre problemele stilului. În ea caut să expun cât mai succint câteva rezultate principale ale cercetării moderne. Pe această cale încerc să plasez studiul meu, ca și cercetările românești în această direcție, într-un cadru internațional mai larg. Mă străduiesc să utilizez cât mai deplin rezultatele prețioase ale cercetătorilor sovietici pe tărîmul stilistic, precum și cea ce este utilizabilă în cercetările din Apus. În această ordine de idei aș vrea să subliniez că mă opun cu consecvență tuturor încercărilor de a separa în mod artificial analiza concretă a textului literar de cunoașterea împrejurărilor (social-istorice și personale) în care a izvorât opera literară în chestiune. Numai împletirea strânsă a acestor două forme de abordare a obiectului nostru de studiu poate duce la rezultate în stadiul actual de dezvoltare a științei. Așa am procedat și în lucrarea despre Eminescu.

Urmează apoi analizele: 12 capitole cu subcapitolele respective. Succesiunea lor se străduiește să aproximeze cronologia eminesciană, a cărei reconstituire exactă este încă, după cum se știe, destul de dificilă: poetul cheiează ani și ani de lucru asupra unei teme iar manuscrisele se încrucează din punct de vedere cronologic.

Prima perioadă (care ia sîrșit, cred, odată cu Epigonii) analizează trei aspecte: ultimele ecouri ale meditației de tip lamartinian (și ce aduce nou Eminescu în acest gen de încercări — autohtone sau străine — anterioare lui); Morlia este și grupul de variante din jurul ei; Amorul unei marmure care marchează începutul creației românești. Acestea formează perisfîlul operei eminesciene.

Nu aș vrea să analizez aici în amănunțime toate capitolele. Mă mulțumesc a mîni a rezorv un capitol aparte pentru Analiza corupții, care mi se pare deosebit de importantă: un gloriu „poetului-profil”, specific generației poetilor romantici romîni. La unele „cicluri” efectuez analize, desigur nu exhaustivă, a unei anumite faze. Să dau un exemplu. Plămășuirea Luceafărului a cunoscut, se știe, trei straturi: a) un strat folcloric (Kunisch) b) Fata-n grădina de aur, c) variantele Luceafărului propriu-zis. Continuînd studiile începute în această direcție de acad. prof. Tudor Vianu, am cercetat problema epitetelor la aceste trei straturi. Astfel, dacă în b se observa o bogată utilizare a epitetelor, în faza ulterioară are loc cea ce prof. Vianu numește „scuturarea podobabelor”: o utilizare sobră și concisă a epitetelor. Am cututat să arăt că acest proces își are rădăcinile în modificarea versificației. Fata-n grădina de aur era scris în stante (altă rima) care implică unele proslități. Cele trei perchei de rime obligatorii le atrage după sine oarecum fatal. O stanță întregă nu e și în fond decît o trază poetică unică, la fel ca și strofa, care este însă mult mai concisă, lucru aritmetic demonstrabil: o stanță endecasilabă ajunge pînă la totalul de 100 de silabe, strofa de tip 8-7-8-7 din Luceafărul nu are decît 80. Poetul gîndește în versuri, el adaptează schemei metrice formula-rea ideilor sale poetice. Luceafărul a devenit o capodoperă printr-o altă și pentru că Eminescu a știut cu atîtă măiestrie să folosească procedentia în lăpărele bogate ale baladelor engleze, cunoscute lui prin intermediul romanțismului german.

— În ce măsură vi se pare studiul limbii lui Eminescu semnificativ pentru conținutul operei sale?
— Este foarte interesant de urmărit cum poetul caută să-și creeze o limbă cât mai bogată, relativ nemestecată, apropiată de viciuina și prospețimea limbii populare vorbite. Se știe că în întreaga literatură europeană se manifestă, odată cu preromantismul, tendința de purificare a limbajului poetic de toate acele arifiticii tot mai goale de conținut (elemente mitologizante etc.). Este un proces de democratizare a limbajului poetic, de admitere tot mai pronunțată a lexicului din straturile „inferioare”, de vulgarismelor clare. Și Eminescu, pornind de la tradiția satirică românească, trece prin această fază (satirele și cîntecul grupate în jurul lor). Dar autocontrolul său, alături de puternic, îl face să caute imediat o formă mai strînsă a limbajului. Prin năzuința sa de a scrie ceva care să reziste timpului, de a se ridica la un înalt nivel poetic pe plan național și universal, el creează un clasicism românesc (cel puțin în acest domeniu al limbii). „Arpeggiile” și „preludiile” (cum se exprimă Argezei) sînt supuse acestui tel superior, creării unei opere de artă incomparabile.

— Pe de altă parte, aspect mai puțin subliniat unora, socot că Eminescu depășește considerabil (fără a cunoaște de fel pe Baudelaire sau Verlaine) faza romantică și postromantică. Prin „orchestrarea” considerabilă, după părerea mea, pe Lamarline, adesea pe Victor Hugo. Mai toate reformele de versificație, de „instrumentație” legate de obicei în poezia romînă de numele lui Macedonski le recunoaștem, în stare latentă, dar indiscutabil, anunțate de Eminescu.

— O ultimă întrebare: de cînd datează preocupările dv. eminescologice?
— Din copilărie. Ca licean am făcut primele încercări de a traduce din Eminescu în limba maghiară. Multe din poeziile studiate azi în prolungim sînt tocmai cele pe care atunci mă străduiam să le traduc. Pe de altă parte, la Paris (unde funcționam ca lector de maghiară la Ecole de langues orientales), la începutul deceniului al patrulea luam un contact mai aprofundat cu cercetările moderne de stilistică, de metrice (mai ales ale savantului sovietic Victor Jirmunski).

Acele două preocupări distincte s-au împletit armonios în cursurile de stilistică și metrice pe care le-am ținut în cadrul catedrei de limbă și literatură romînă a Universității din Budapesta. Debutul meu eminescologic în publicitate românească datează din 1938 (în „Buletinul Mihail Eminescu”). Am mai publicat în Convorbiri literare, dar mai ales, și cu oarecare regularitate, după 1958 în Limba romînă.

— În concluzie, aș putea spune că preocuparea mea fundamentală ca cercetător al lui Eminescu constă în plasarea poetului în cadrul mai larg al istoriei comparate a literaturilor, iar din punct de vedere formal în cadrul studiului metricei comparate.

CĂLĂTORIE ÎN TARA SOARELUI

JEAN GROSU

Cu această metaforă își începe scriitorul slovac Milan Rajsiky amplul său memorial dintr-o călătorie făcută în anul 1962 în Republica Populară Romînă și prezentat recent, într-o elegantă înulă grafică, de către editura Osvete din Bratislava. Monografia? Reportaj? Arabescurile rominești ale lui Milan Rajsiky nu pot fi catalogate ușor pentru că întregul său volum este o suita de schițe și o colecție de reportaje, și un entuziast itinerar liric despre locurile și oamenii țării noastre. Iar pentru a satisface pe amatori de date monografice, utile spre a cunoaște mai bine o țară și un popor, autorul prezintă în capitolul final al volumului, intitulat „România în cifre”, un breviar geografic, istoric, social și cultural, care întregeste și sintetizează în limbajul precis al statisticii multitudine de aspecte și observații răspîndite în cuprinsul „Arabescurilor”.

De fapt, ceea ce caracterizează cartea lui Milan Rajsiky este fuziunea dintre modalitatea lirică și cea epică sau descriptivă pentru a reprezenta cît mai viu și mai convingător realitățile văzute de scriitor care a trăit în mijlocul poporului nostru o vară întregă, vizitînd în acest rîstîm un număr însemnat de unități economice sau social-culturale. Fiecare dintre locurile cunoscute îi oferă prilejul unei documentate confruntări între prezentul socialist al Romîniei și întinecatul ei trecut nu prea îndepărtat. De aceea, mai presus de mirificul peisaj natural sau industrial al locurilor vizitate, care-i suscită admirația, interesul se îndreaptă tot timpul către semnificațiile istorice ale marilor transformări săvîrșite de un popor stăpîn pe soarta sa.

În clipul acesta, Bucureștii, Litoralul, Galații, Constanța sau Onești, Ploieștii, Iași sau Nădlac — pentru a cita numai câteva din locurile înfățișate în povestirile-reportaj ale volumului — nu sînt imagini picturale idilice, ci vaste diorame însuflețite prin oameni și faptele lor. Scriitorul este entuziasmat de perspectiva grandioasă a orașului Onești (Metamorfoza Onești), de complexitatea dezvoltării industriale a Ploieștilor (Adio monopoluri, bună dimineața Ploieștii!), de realizările regimului democrat popular în domeniul ocrotirii mamei și copilului (cartea relatează un episod autentic legat de nașterea unui prunc în frumoasa maternitate a Galațiilor), de vastul peisaj modern al docurilor Constanței, cu înaltul lor nivel de mecanizare (Evl mediu a fost ieri), de grija pentru bătrîni (Maturul de pe Potemkin), de înțeleapla rezolvare a problemei naționale (reportajele despre Iași și Nădlac), de pitorescul fermecător al parcurilor și grădinilor Bucureștilor (În grădina Șeherezadei) etc. etc.

Dar pentru întreaga concepție a volumului, cel mai semnificativ ni se pare a fi reportajul închinat gospodăriei agricole colective din Olțina, în Dobrogea. Interesul scriitorului pentru acest loc a fost determinat de o împlinire plină de tîlc. De fapt, relatează Rajsiky, invitația de a vizita Olțina i-a fost făcută de un coleg austriac, Bernhard Zeman, reporter al unei gazete din Viena. Acesta tocmai citise în revista „Rumänien heute” (România de azi) un articol de Paul Anghel intitulat cu eroii unei cărți. Scriitorul romîn relatează în însemnările sale rîmul impetuos de dezvoltare economică a agriculturii gospodăriei, despre care numai cu un an în urmă scrisese amplul reportaj literar Victoria de la Olțina. Dorind să conținute cu realitatea articolului scris de Paul Anghel, Zeman făcuse o călătorie în țara noastră, însoțit de Rajsiky. Spre surprinderea reporterului vienez — afirmă scriitorul slovac — realitățile din Olțina depășeau cu mult campaniile însemnate ale lui Paul Anghel.

Arabescurile rominești este cartea unui prieten sincer al poporului român. Un prieten care nu este zgîrcit cu eluziunile lirice atunci cînd își împărtășește impresiile despre frumusețea peisajului românesc, despre tradiționala ospitalitate a poporului nostru sau despre noblețea morală, a hărniciei și spiritului creator al oamenilor de pe acest pîmînt însoțit, călăuzit spre noi succese de conducătorul său înțelept, partidul.

Și Rajsiky încheie astfel memorialul său de călătorie: „Am denumit-o țara soarelui, a celui străvechi și etern nou soare, care se naște în fiecare zi... Așa m-a întîmpinat Romînia și tot așa și-a luat ea rămas bun de la mine, iar eu am luat o părticică din soarele ei, din soarele pe care Liam aflam în inima oamenilor mai vîrstnici, mai tineri și a celor foarte tineri, și căroră le-am închinat aceste modeste însemnări”.



Academicianul Tudor Arghezi, împreună cu Jacques Chabannes, președintele Comitetului de conducere al Societății oamenilor de literă din Paris, cu prilejul înfățișării postului român cu membrii acestei asociații

ECOURI ALE VIZITEI LUI TUDOR ARGHEZI ÎN FRANȚA

Vizita la Paris a maestrului Tudor Arghezi, cu ocazia prezentării volumului său de versuri apărut în editura Seghers, a prilejuit înfățișări ale poetului cu scriitorii francezi de prestigiu, editori, studenți ai Sorbonei, ziariști. Tudor Arghezi a acordat radioteleviziunii franceze două interviuri care au trezit interesul ascultătorilor pentru literatura romînă. Presa pariziană a consemnat prezența lui Tudor Arghezi în capitala Franței subliniind că apariția unei culegeri din lirica argezeană reprezintă un prim pas în cunoașterea operei — de recunoscută valoare europeană — a scriitorului romîn, cum remarcă Journal des Poetes și se înscrie pe linia tradițională a legăturilor culturale romino-franceze. Reviste literare din Franța, Belgia și Elveția au publicat cronici și recenzii despre volumul de versuri al lui Tudor Arghezi tîlmăcit de Luc-André Marcel. Armand Gaspard placează opera lui Tudor Arghezi în cadrul mai larg al unor multilaterale raporturi între culturile celor două țări. Articolul său intitulat „Scriitorii moderni ai Romîniei” a apărut în „Preuves Informations” al cărui redactor șef este. La început, el constată „aportul, unora de o mare originalitate”, adus literaturii franceze de scriitorii de origine romînă, de la conștientizarea de Noailles la Eugen Ionesco, de la Tristan Tzara la Panait Istrati — „acest prodigios povestitor autodidact, tradus în douăzeci și șapte de limbi în perioada dintre cele două războaie, pe urmă uitat și redescoperit acum, multumită unui foarte frumos film realizat după una din nuvelele sale: Codin”.

În continuare, Armand Gaspard scrie: „Este adevărat că literatura romînă nu și-a luat zborul decît la începutul secolului trecut. Totuși din secolul al XVI-lea limba romînă era folosită în documente și cronici. Dar cu multă

DIALOGUL POETILOR

16 februarie 1936. Victoria Frontului Popular în Spania. Iar peste cinci luni, trădarea și răzvrătirea din Maroc, crîncenul război civil, glorioasă rezistență a poporului pe muntii Ebrului, pe bariadele Madridului, pe cîmpia Guadalquivir, pe străzile Barcelonei, în munții Guadarrama, pe mare. Destinul poetilor, jîresc împletit cu destinul poporului, marchează etapele: la numai cîteva zile după desăvîrșirea războiului civil, Federico Garcia Lorca e asasinat de Jalangosti. Crîma s-a petrecut la Grenada. „Mort a căzut Federico / Cu frunța insingărată și cu plumbi în pîntece...” Cînd trupele republicane sînt silit să treacă frontiera, Antonio Machado moare, într-un cădînt din Pirinei. Între aceste două morți, scriitorii spanioli, de la Ruben Dario, Juan Ramon Jimenez, Miguel de Unamuno, pînă la Jorge Guillen, Rafael Alberti, Emilio Prados și alții alții, printre care pomem numele lui Miguel Hernandez, mort în închisoare, — devin voci active, îndrăesc și susțin lupta împotriva trădării. Pe jumadalul de iăcări și de singe al anilor aceluia, intelectuali din întreaga lume trimis adieziunea lor la lupta poporului spaniol, protestul lor împotriva fascismului. H. G. Wells scrie guvernului din Grenada. Picasso pictează Guernica, Ralph Fox, John Cornford, Julian Bell și Charles Donnelly mor pe cîmpul de luptă. Roman Roland, Antoine de Saint-Exupery, Iia Ehrenburg, E. Hemingway, Upton Sinclair, Waldo Frank, Graham Greene, Rex Warner, Herbert Read, Havelock Ellis, Jean Richard Bloch, Cristopher Caudwell, Anna

Seghers, Ludwig Renn, Erwin Welner, Herman Kestor, Martin Andersen Nexø, Nordhal Grieg, Frantisek Halas, Fr. Mauriac, etc., împreună cu compozitorii M. Sostakovic, Heins Eisler, Paur Arma, Peter Backer, Silvestre Revueltas și Franz Szabo și cu cineastii Joris Iuens și John Howard, se alătură cauzei poporului spaniol cîrău poezii Paul Eluard, Louis Aragon, Stephen Spender, Wystem Hugh Auden, C. Day Lewis, Louis Mac-Neice, Langston Hughes, Bertolt Brecht, Pablo Neruda, Alfonso Reyes, Nicolas Guillen, Cesar Vallejo, îi dedică lucrările lor.

Pe cîmpurile de luptă ale Spaniei înfloresc poezia improvizată a tranșelor care, încă din primele zile, a primit numele de romancier, folosit pentru unele cîntecuri încă din secolul XIV. Cine a compus cîntecul despre răzvrătirea „celor patru generali” sau despre prăbușirea Casei Velasquez? La urma urmei, n-are nici o importanță. Poezii și poporul sînt una. Împreună scriu fragmente impresionanți epopei. Fiecare romancier e un străgîd de ură și de durere, împotriva ororilor de totdauna de războiului, împotriva trădării, împotriva fascismului. Caracterul popular al luptei se imprimă poeziei: romancier cuprînde aspecte obișnuite de pe fronturi, luga maurilor din tranșeele dusmane, trista poveste a tîrîncuțului violat de Jalangosti, eroicele fapte ale curierului rănit, asasinarea căpitanului unui sat, după retragerea armatei populare, impresionanta primire a daturilor trimise de țărani celor ce luptă pentru libertate: și cu un gest

măreț / eu ne trimis trei găini / patru duzini de oi / trei pepeni / un litru de vin vechi...
Lirice, anecdote, satirice, patetice sau comemorative, romancier sînt totdauna de inspirate populare. Versurile poetului anonim care cîntă arma populară: peste munți, peste coline / piepturi tinere în mers... / stau, jîresc, alături de cele sub care se află numele unor poeți cunoscuți. Personalitatea acestora se poate desălușura nestîngherat, în limitele ne-precise ale genului. José Herrera Pedere roagă muntele Matagoste să-și ducă vîntul de gheață, ca să nu le fie frig soldaților poporului: Antonio Agras cîntă lupta de oameni care cere arme să lupte împotriva fascistilor: Și cum nu li se dădeau arme / ei se avîntau în luptă / umătate dezbrăcați... / Amintiți-vă era în iulie / ei se noapte de vară / Oameni liberi se luptau / Oameni liberi triumfau... Emilio Prados, pe bariadele Madridului asediat, strigă: Oraș făcut din pieptul meu / dacă dușmanul te calcă în picioare / Preter să mor înainte! / ...Dar unde începi, tu Madrid? / Madridul este trupul meu?... Miguel Hernandez contemplant, de la înălțimea eroismului, moartea: Dacă mi-e dat să mor / cu capul foarte sus / Mort și iar mort, de douăzeci de ori / Îmi vor rămîne dinții strînși / și barba ridicată / Aștept moartea cîntînd / În aer, pe deasupra puștilor / Sînt prîvghetori care cîntă...

Comentariul poetic al faptelor și al oamenilor se continuă, cu accente de baladă; Vicente Aleixandre, poezeste viața și moartea unui vîleaz: Avea douăzeci de ani / Jose Lorente Guznerro... / Ai, José, tu care mă ascuți / întins aici singur și insingărat / Cine ești tu de nu auzi / mîile de piepturi aspre / care te strigă din lundul luvului / din munți și de pe vînt... Felix Paredes cîntă moartea sărmanei spălătoare Encarnacion Jimenez, ucisă de fascistii: Manuel Atolaguire proslădește lupta și moartea eroică a căpitanului aviator José Colom: Trist și fără teamă, sus, în nori, / el îi privește pe dușmani, zburînd pe deasupra luvurilor de sînge care ude cîmîntele. Capitan José Colom / dacă plîngi, te înțeleg... Vocea lui Lorenzo Varela capătă dimensiuni neobișnuite: Toate popoarele pîmîntului / și ale cîmpului veste, / ca vine din Navalperal / din Piqueurinos și Las Navas / ca vine de la munte / și din cîmpia Avila: / Fernando de Rosa e mort / în picioare, la Piqueurinos / pe cînd conducea lupta / ca și-a devenit om și erou, / Padria noastră e lumea!

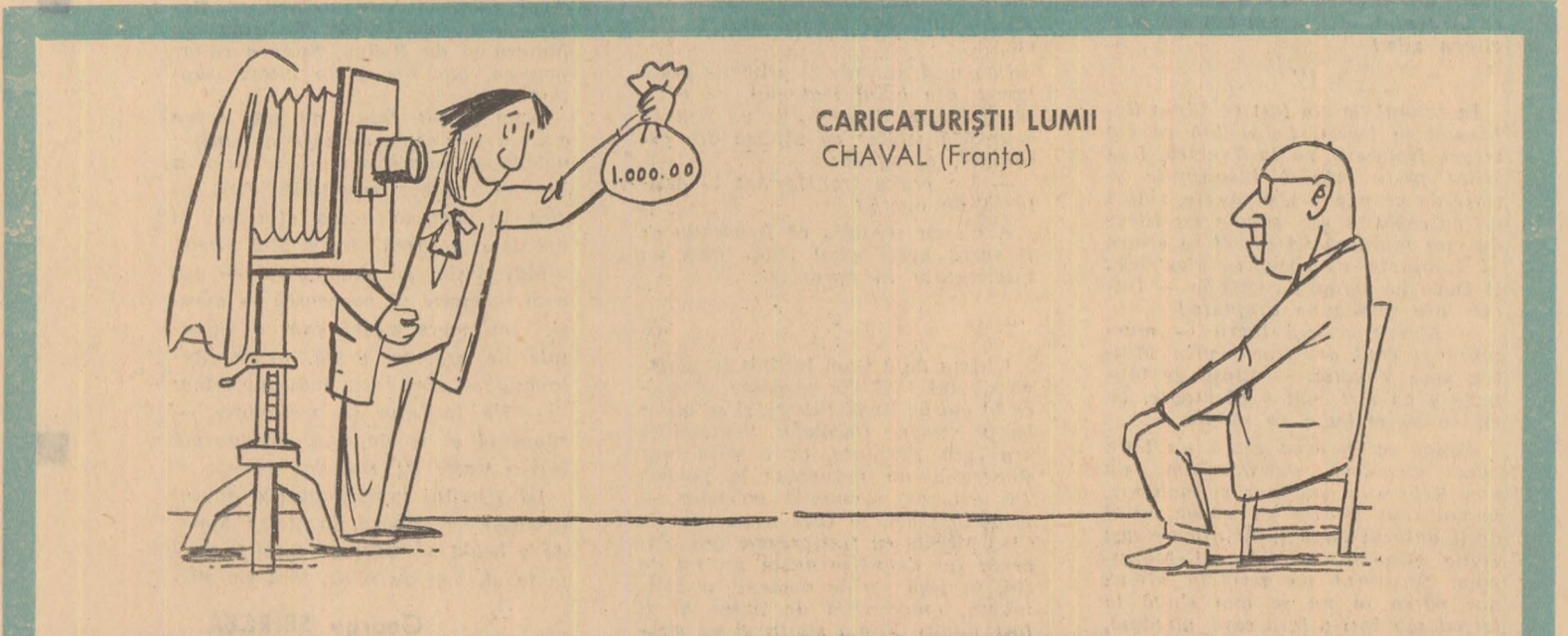
Pentru forța sa epico-lirică, și nu numai pentru ea, Romancier dela Guerrero cîntă, așa cum spune Darío Puccini, „o poezie neîntreruptă, un poem epic, opera a numeroși autori, un fel de lădă contemporană, de cea mai înaltă valoare documentară și emoțională”.

Cu trecerea anilor, cîntecul vîntat, de luptă, devine elegiac. A doua parte a epopeii cuprînde vocea poetilor spanioli în exil sau în rezistență. Partea a treia, intitulată Omagiu lumii, adună laolaltă versurile poetilor din alte țări, închinată luptei poporului spaniol. Din dialogul acesta omagial, desprînd rîndurile de mai jos, cu speranță că astfel voi putea înlesni cititorului un contact mai direct cu poezia:

Nicolas Guillen: Unii, da, mor în patul lor / agonizînd cîtu a mor în întreg / dar alții mor cîntînd / cu zece gloante în inimă...
Langston Hughes: Visele noastre / moartea mea / viața noastră / singele nostru / toate într-o singură flăcără...
Tristan Tzara: Plîngeți femei, dacă imina vă cere / Mateoții vă vor ocroti lacrimile...
Ben Maddow: Da, lingă arborile acesta ne-am îmbrășsat, lingă arborile acesta pe care bombele îl caută minut cu minut / și pe care poate că îl vor găsi și-l vor distruge...
Estein Rolfe: Dar imina / imi va rămîne vesnic prinsă de acest război / care m-a învățat, primul, sensul pîcii și al prieteniei...
Jules Supervielle: Un sunet de gîtară mai trist / decît dacă-ai veni din degelele unui mort...
Paul Eluard: Femeile și copiii au aceeași comoră în ochi / Bărbații o apără cum pot...
Louis Aragon: Imi amintesc de-un cîntec pe care nu-l puteai asculta / fără ca inima să-ți bată și singele să-ți ardă...
Bertolt Brecht: Spațiul pe care frațele meu l-a cucerit / E undeva în munții Guadarrama / Are un metru și optzeci lungime / Și e adînc de-un metru jumătate...
M. Tihonov: Totul a fost spus de mina unui copil / lăștat de sub zăpadă de pe stînci...
John Cornford: Și dacă nenorocî imi va calca puterea / Într-o groapă nu prea adîncă / Amintite-ți tot binele posibil / Nu-mi uita dragostea...
Stephen Spender: Dar înălțat mort care zace sub măsline / Era prea tîrziu, prea nevinovat...
Pablo Neruda: Și o glorioasă picătură de sînge în zîmbetul tău...

Gellu NAUM

Dario Puccini: Romancier de la rezistența espagnole, anthologie poezique bilingue, Ed. Fr. Maspero, 1962.



CARICATURII LUMII CHAVAL (Franța)

COMITETUL DE REDACȚIE
Teodor Balș; Ov. S. Crohmalniceanu (redactor șef adjuncți); S. Damian; Ștefan Gheorghiu (redactor șef adjuncți); Eugen Simion; Tiberiu Utan (redactor șef); Haralamb Zîncă (secretar general de redacție).

SUB TITLUL Omul ca scop, Alberto Moravia și-a adunat toate eseurile, inclusiv studiile despre Manzoni și Machiavelli. Cartea a apărut în editura Bompiani.
ÎN 1964, Premiul Crîmirei, care se acordă anual unui poet de avangardă, a fîncunat o carte a scriitorului spaniol Carlos Alvarez, publicată totauna tradusă în Danemarca: Scrie pe zid, Autorul este deținut de luni de zile într-o închisoare din Madrid.
CRITICUL François Caradee este în căutarea tuturor ineditelor umoristului francez Alphonse Allais, pentru editarea operelor acestuia într-o colecție populară. Cartea urmează să apară în La Table Ronde.
PE SCENA Teatrului Național Popular din Paris se joacă piesa lui Vercors „Zoo sau asaltul filantrop” (inspirat după propriul său roman Animalele denaturate). Acțiunea se desfășoară în fața unui tribunal: un englez e acuzat că a ucis, printr-o injecție cu strîncină, un produs al încruștrării sale — experimentale, artificialitate — cu o femelă de mîmă — evoluată. Problema e următoarea: Acest „tată” artificial a